

Bidden met Jezus

Schatgraven in het Onzevader

Jos M Strengholt

© Jos M Strengholt 2020

Herziene Statenvertaling:

Onze Vader, Die in de hemelen zijt.
Uw Naam worde geheiligd;
Uw Koninkrijk kome;
Uw wil geschiede,
zoals in de hemel zo ook op de aarde.
Geef ons heden ons dagelijks brood.
En vergeef ons onze schulden,
zoals ook wij onze schuldenaren vergeven.
En leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze.
[Want van U is het Koninkrijk
en de kracht en de heerlijkheid,
tot in eeuwigheid. Amen.]

Nieuw Bijbelvertaling:

Onze Vader in de hemel,
laat uw naam geheiligd worden,
laat uw koninkrijk komen,
laat uw wil gedaan worden
op aarde zoals in de hemel.
Geef ons vandaag het brood
dat wij nodig hebben.
Vergeef ons onze schulden,
zoals ook wij vergeven
wie ons iets schuldig is.
En breng ons niet in beproeving,
maar red ons van het Kwaad.
[Want aan u behoort het koningschap,
de macht en de majesteit tot in eeuwigheid. Amen]

Inhoud

Voorwoord	5
1. Bidden kan je leren	7
2. Onze Vader, die in de hemelen zijt	21
3. Uw naam worde geheiligd	35
4. Uw koninkrijk kome	46
5. Uw wil geschiede, zoals in de hemel zo ook op de aarde	60
6. Geef ons heden ons dagelijks brood	70
7. En vergeef ons onze schulden, zoals ook wij onze schuldenaren vergeven	84
8. En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze	97
9. Want van U is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid, tot in eeuwigheid; Amen.....	110

Voorwoord

Het Onzevader is het bekendste gebed op aarde. Het wordt in bijna alle kerken in elke eredienst gebeden. Al in de eerste eeuw werd in een catechetisch boekje, de *Didache*, aan de gelovigen geleerd dat ze dit gebed persoonlijk driemaal daags zouden moeten bidden. Zo leert een christen vanaf zijn geboorte dat God zijn Vader is.

In een EO-uitzending van het programma *Adieu God* sprak presentator Tijs van den Brink met voetbalverslaggever Johan Derksen.¹ Van den Brink opende het programma met te zeggen dat hij het goed snapte dat Derksen niet meer in God geloofde. "Hij had geen leuke vader, zeer dominant," zei Van den Brink. "Dat hakt er in." Dit is wat Derksen in dat interview zelf zei:

Ik heb niet zoveel met mijn vader; hij heeft niet echt als christen geleefd. Als hij een borrel op had mepte hij mijn moeder nog wel eens. Hij kon zich ernstig misdragen op zaterdagavond, en ging dan op zondagochtend bijzonder vroom naar de kerk. Ik vind dat zo hypocriet... Om van mijn vader af te zijn ben ik gaan voetballen. Ik kwam wel thuis met de kerst en zo. Ik heb met mijn vader nooit maar dan ook nooit een goed gesprek kunnen voeren. Hij had altijd gelijk...

1. Uitzonden 19 april 2012, zie <https://tvblik.nl/adieu-god/johan-derksen-3>

Mijn vader was gelukkig anders. Daniël Martinus Strengholt overleed veel te vroeg; hij was pas 42 jaar oud en ik was toen 13. Aan hem heb ik slechts mooie herinneringen. Hij was een aardige, diepgelovige, rustige man die van zijn vrouw en kinderen hield en dat wisten we. Na zijn overlijden miste ik hem verschrikkelijk; toen ik God leerde kennen was diens vaderschap voor mij enorm aantrekkelijk. De goede vader die ik zo miste, had ervoor gezorgd dat het heel makkelijk voor me was, en nog steeds is, om God als Vader te zien.

Het gebed dat we het Onzevader noemen, is een van de meest unieke bijdragen van het christendom. In dit boekje nemen we dit gebed onder de loep om te zien wat het betekent en wat het ons vandaag te zeggen heeft. Daarbij zal ik vaak bij kerkleiders uit de Kerk van de eerste eeuwen te rade gaan.

Veel genoeg bij het lezen. Ik hoop dat u door dit kleine werkje dit gebed beter gaat begrijpen en dat u het met meer geloof gaat bidden.

Jos M Strengholt

1. Bidden kan je leren

Toen Jezus eens ergens aan het bidden was, vroeg één van zijn leerlingen of Hij hun ook wilde leren bidden.² 'Heeft Johannes de Doper zijn leerlingen ook niet geleerd hoe ze moeten bidden? Waarom wij dan niet?' Joodse rabbi's in die tijd onderwezen vaak een speciaal gebed aan hun volgelingen wat hen onderscheidde van alle anderen. Matteüs beschrijft hoe Jezus het Onzevader tijdens de Bergrede aan zijn volgelingen onderwees. In die Bergrede legt Jezus eerst uit hoe je *niet* moet bidden.

Voor ik hierop in ga, is het goed om vast te stellen: voor Jezus en zijn discipelen was het blijkbaar normaal dat je moest *leren* bidden. In het Onzevader leert Jezus ons hoe een gebed inhoudelijk behoort te zijn en in zijn introductie daarop wijst Hij op de correcte mentale houding bij het bidden. We leven in een tijd waarin gebed vooral wordt gezien als iets heel persoonlijks en het moet bij voorkeur ook heel spontaan opwellen uit het hart. Jezus en zijn discipelen zouden die moderne opvatting over gebed vreemd hebben gevonden. Voor hun was gebed in de eerste plaats iets wat je als gemeenschap deed en om samen te kunnen bidden moest je de woorden van gebeden uit het hoofd kennen.

Jezus legde zijn volgelingen eerst uit dat gebed niet bedoeld is voor de *bühne*: je bidt niet om door andere mensen opgemerkt te worden.

2. Lukas 11:1

En wanneer u bidt, zult u niet zijn als de huichelaars; want die zijn er zeer op gesteld om in de synagogen en op de hoeken van de straten te staan bidden om door de mensen gezien te worden. Voorwaar, Ik zeg u dat zij hun loon al hebben.

Maar u, wanneer u bidt, ga in uw binnenkamer, sluit uw deur en bid tot uw Vader, Die in het verborgene is; en uw Vader, Die in het verborgene ziet, zal het u in het openbaar vergelden. (Matteüs 6:5-6)

In het Evangelie van Matteüs wordt het woord huichelaars waarschijnlijk vooral gebruikt om Farizeeën mee aan te duiden. Dat was een groep vrome Joden die God heel nauwgezet wilden dienen, daarvoor alle lof, maar daarbij zagen ze zichzelf graag als fraai voorbeeld voor het gewone volk waar ze vanuit de hoogte op neerkeken. Ze meenden bijvoorbeeld een goed voorbeeld te zijn door heel bewust opvallend zichtbaar te bidden.

Joden baden staande, met uitgestrekte armen, met de handpalmen omhoog en met gebogen hoofd. Idealiter baden ze op de formele gebedstijden van de tempel, dat was om 9 uur 's morgens, en om 12 uur en 3 uur in de middag. Als je zorgde dat je op die tijden op een kruispunt stond, of op een druk plein, dan konden duizenden mensen je getuigenis van vroomheid bewonderen. Jezus waarschuwde tegen dit soort *reli-show*. Die Farizeeën maakten met hun gebed de indruk van een gerichtheid op God, terwijl ze in werkelijkheid meer geïnteresseerd waren in

de opinies van hun toehoorders. Dat is hypocriet. Aartsbisschop van Constantinopel Johannes Chrysostomos (347-407) zei in een preek over Matteüs 6: "Wie oprecht een smeekgebed bidt, kijkt alleen naar de Enige die de macht heeft zijn verzoek in te willigen. Maar als je onmiddellijk zoekt naar de goedkeuring van anderen, zal je met lege handen vertrekken."³

Een anonieme kerkleider uit de vijfde eeuw schreef in een commentaar op het Evangelie van Matteüs waarom bidden voor de show nutteloos is: "Wie handelt omwille van een ander, om door hem geprezen te worden, heeft zijn energie vergooid... Wie dat doet, toont minachting voor de schatten van God die in de eeuwigheid wachten want hij geeft de voorkeur aan vluchtige menselijke woorden. Wie handelt om door anderen gezien te worden slaagt er niet in om in de hemel te komen, maar verdient ook treurig weinig op aarde."⁴

Het moet in gebed dus niet gaan om de eer die we kunnen krijgen van de mensen om ons heen, maar om God. Als het ons zou gaan om schouderklopjes, 'O wat bid jij toch mooi,' dan hoeft God je niet te geven wat je vraagt. Dan krijg je dat vast wel van de mensen die je zo'n ferme christen vinden? Ik denk dat we ons deze wijsheid van Jezus allemaal wel aan kunnen trekken. We kennen ze wel, die professionele bidders die het altijd zo mooi weten te zeggen. Maar de vrees van

3. John Chrysostom, *The Gospel of Matthew, Homily 19.2*

4. Anonymous, *Incomplete Work on Matthew, Homily 13*

veel mensen om in het openbaar te bidden komt denk ik vaak óók voort uit dezelfde bron van verlangen om door mensen geprezen te worden. Waarom zou je van jezelf denken dat je niet hardop kunt bidden in het openbaar? Hoort God je stamelende gebed dan niet? Kan Hij niet omgaan met je onvolmaakte woordkeus en niet volmaakte grammatica? Of zijn het vooral de mensen om je heen die je op het oog hebt? Ben je onzeker of voel je je ongemakkelijk omdat er van die 'professionele bidders' aanwezig zijn? Die mogen zich dan wel afvragen wat voor invloed hun gebed op anderen heeft. Zowel de mooi-bidder als de niet-bidder moet zich afvragen waar het om gaat bij bidden in het openbaar, om God of om wat de toehoorders van hem of haar denken.

De oplossing voor beiden is makkelijk: bid dan maar in je binnenkamer. Dan word je in elk geval niet afgeleid door het verlangen naar bewondering van mensen in plaats van je te richten op het luisterende oor van God. Jezus overdrijft hier natuurlijk, op een manier die in die tijd gebruikelijk was. Heel vaak zei Hij dingen extra krachtig om een punt te maken. Net zo goed als je waarschijnlijk niet je oog hebt uitgerukt toen je op het strand wat al te lang naar die knappe man staarde, moet je ook niet denken dat Jezus wilde zeggen dat bidden alleen maar persoonlijk en helemaal alleen mag gebeuren. Hij wil zeggen dat het beter is om alleen te bidden dan om het voor de eer van mensen te doen.

Persoonlijk bidden doen we hopelijk allemaal. De binnenkamer waar Jezus naar verwijst, was waarschijnlijk de voorraadkamer in het hart van het Midden-Oosterse huis, en die kamer kon op slot.⁵ Als je daar bidt, heb je minder last van afleiding. Wie alleen is om te bidden, kan bovendien makkelijker eerlijk voor zichzelf en voor God zijn. Jezus deed dat ook: vaak zocht Hij de stilte. Om persoonlijk te bidden is het dus goed een rustige plek te hebben. Voor velen is dat geen probleem, maar je zult maar in een kleine flat in een wereldstad wonen, met kinderen om je heen. Hoe moet je dan bidden zoals Jezus leerde?

De vroege kerkvaders wijzen er in hun bijbelcommentaren op dat het Jezus niet zozeer om een kamer in het huis ging, maar om een je terugtrekken in jezelf. Hilary van Poitier (300-368) hierover: "Ons wordt gevraagd te bidden met de deur van de binnenkamer gesloten, als het ware, maar we leren tegelijk dat we op elke plek moeten bidden." Hij zag hierin een schijnbare tegenstelling, en de oplossing was eenvoudig: "We worden door Jezus gemaand om te bidden in de binnenkamer *van ons hart*."⁶ Dat wijst niet zozeer op een locatie, en ook niet op het afwezig zijn mensen: het gaat om je intentie bij het bidden. Dat mag zo zijn, maar het is voor de meesten van ons beslist makkelijker om te bidden als we ongestoord alleen zijn, dan als we druk aan het werk zijn. Dus het zoeken naar zo'n rustige plaats en een kalm moment is

5. Daniel J. Harrington, *The Gospel of Matthew* (Liturgical Press, 2007) p. 94.

6. Hilary of Poitier, *On Matthew* 5.1

goed. Maar waar het om gaat is dat als je bidt, je elke gedachte aan eer van mensen buiten sluit. Je bidt tot God alleen.

Een prachtig commentaar van Johannes Chrysostomos op de betekenis van bidden in je binnenkamer wil ik je niet onthouden.

Als je zo bidt, is het of je een paleis binnengaat. Niet een paleis op aarde maar veel grootser, een paleis in de hemel. Als je daar binnengaat, doe je dat met je volle aandacht en met gepast respect. Want in de huizen van de koningen wordt alle drukte opzij gezet en er heerst stilte. En toch word je hier begeleid door koren van engelen. Je bent samen met de aartsengelen en je zingt met de serafs... Je bidt niet tot mensen maar tot God, die overal aanwezig is, die je hoort nog voor je spreekt, en die de geheimen van je hart al kent. Als je tot Hem bidt, ontvang je een grote vergelding. 'Want uw Vader, Die in het verborgene ziet, zal het u in het openbaar vergelden.'⁷

Of die binnenkamer nu een plek in je huis is of de stilte van je hart, bidden tot God is binnengaan in Zijn heiligdom. Tot je verrassing staat God daar al te wachten met wat je van Hem vraagt, als je dat echt nodig hebt voor jezelf of misschien om anderen te helpen. Eer krijgen van mensen steekt hier maar schraal bij af.

7. Chrysostom, *Matthew, Homily* 19.3

Iets anders waar Jezus zijn leerlingen op wijst, is dat bidden niet beter werkt door een veelheid van woorden:

Als u bidt, gebruik dan geen omhaal van woorden zoals de heidenen, want zij denken dat zij door de veelheid van hun woorden verhoord zullen worden. Word dan aan hen niet gelijk, want uw Vader weet wat u nodig hebt, voordat u tot Hem bidt.⁸

In veel kerken lijkt de gedachte dat lang bidden effectief is, onuitroeibaar. Vaak lijkt het of de gelovigen denken dat als ze maar lang en vooral ook intens, emotioneel en ernstig bidden, God hun gebed eerder hoort dan als dat gebed kort en rustig is. Alsof we de hemelpoort bestormen met een barrage aan woorden. Wat een heidendom is dat! Seneca, een Romeinse filosoof uit de eerste eeuw, adviseerde de mensen dat ze met veel gebeden de goden moesten vermoeien, omdat die dan wel gedwongen zouden zijn om te luisteren. Eenzelfde soort gedachte opperde Martialis, een Romeinse dichter, ook uit de eerste eeuw. Hij adviseerde behoeftige mensen dat ze zichzelf totaal moesten uitputten met het bekend maken van hun wensen aan de goden. Als die zouden zien hoe serieus de bidder het meent, zouden ze het gebed wel verhoren.⁹ Daar ging Jezus dus recht tegenin. Hij ondermijnde de aanhoudende mythe

8. Matteüs 6:7-8

9. Bruner, Matthew, p. 289

dat God beter luistert als je iets maar vaak genoeg en ernstig genoeg bidt.

De Poolse joodse rabbi Yisrael Baal-Shem-Tov (1698-1760) leerde zijn studenten dat de lengte of de schoonheid van een gebed niet van belang zijn. "Als een baby in zijn wiegje babbelt, 'ma-ba-na', dan kunnen alle wijze mannen uit de hele wereld bijeen komen maar ze zullen niet ontdekken wat het kind wil: eten, drinken, of iets anders? Maar de moeder begrijpt het direct. Zo is God. Hij luistert naar het babbelen van zijn zonen en Hij begrijpt ze meteen!"¹⁰ Jezus vertelde zijn volgelingen dat God zelfs al weet wat je wilt zeggen vóór je wat hebt gezegd. "Uw Vader weet wat u nodig hebt, voordat u tot Hem bidt."

Een veelheid van woorden en het hameren op de deur van de hemel suggereert dat God niet weet wat je nodig hebt, of dat Hij normaal gesproken niet wil geven wat je nodig hebt, of allebei. Dit is een vorm van ongeloof en een aanklacht tegen wie God is. Hij weet alles al, want Hij is God, en Hij wil zijn kinderen natuùrlijk geven wat ze nodig hebben, want Hij is onze Vader. De profeet Jesaja zei: "En het zal geschieden dat voordat zij roepen, Ík zal antwoorden, terwijl zij nog spreken, Ík zal horen."¹¹ Hij is zo liefdevol dat Hij altijd meer bereid is om te geven, dan wij om te bidden. Wie in dat geloof tot God bidt, bidt op de juiste manier.

10. *Sarei Hamea* 3:14

11. Jesaja 65:24

De woorden 'Uw Vader weet' zijn een enorme stimulans om te bidden. Als de Vader niet zou weten wat we nodig hebben, zou Hij geen God zijn. En het feit dat Hij onze situatie al kent, is geruststellend: ondanks alles wil Hij worden aangesproken als onze Vader. We hebben niks te verbergen en kunnen in de binnenkamer met God alles bespreken. Gebed is niet een rapporteren aan God van wat er aan de hand is en van wat Hij dringend behoort te weten. Het is een gesprek met Hem over wat Hij toch al weet. Jezus gaat overigens niet in tegen lang en veel bidden: Hij gaat in tegen de gedachte dat je God met veel woorden kunt vermurwen, of dat je met veel woorden indruk op anderen moet maken. We mogen best veel woorden gebruiken, als die maar een uitdrukking zijn van ons verlangen naar samenzijn met God. Paulus zegt: "Bidt zonder ophouden."¹² Gebed moet een levenshouding zijn voor een christen. Maar waarom zulke gebeden in het openbaar bidden? Je hoort wel eens van die langbidders die woord aan woord rijden; ik erken dat ik soms zou wensen dat zulke mensen meer naar de binnenkamer zouden gaan.

Samenvattend kan je zeggen dat Jezus drie belangrijke randvoorwaarden voor gebed geeft. Ten eerste, het moet nederig zijn en niet gericht op eigen eer. Ga dus in je binnenkamer. Ten tweede, het vereist echt geen overvloed aan mooie woorden. Het is per slot van rekening bidden tot je Vader die al weet

12. 1 Thessalonicenzen 5:17

wat je nodig hebt. Ten derde, het moet oprecht zijn. En nadat Jezus dit had verduidelijkt, zei Hij: "Bidt u dan zo", en Hij leert zijn volgelingen het Onzevader.

Over deze woorden "Bidt u dan zo" is veel gediscussieerd. Bedoelt Jezus dat we altijd precies deze woorden van het Onzevader moeten gebruiken? Of is het een soort voorbeeldgebed, niet bedoeld voor nauwkeurige herhaling? Het Griekse woordje voor 'zo' (*hoetoos*) betekent 'op deze manier.' Daarom concludeerden sommige theologen in de oudheid, zoals Origenes van Alexandrië (184-253), dat het gebed daarom vooral moet worden gezien als een raamwerk voor hoe een elke goed gebed moet zijn. De Britse theoloog N.T. Wright (1948-) ziet deze voorbeeldrol van het Onzevader: "Het is een raamwerk. Jezus zegt niet dat je altijd precies die woorden moet gebruiken, en als Lukas zijn versie van het gebed geeft is het verschillend op kleine maar interessante manieren. Het lijkt of Jezus de volgorde van zijn gedachten meer wilde laten gebruiken als een steiger dan dat het een afgebouwd huis is."¹³ Inderdaad, bij Lukas is het gebed iets korter dan bij Matteüs. De iets verschillende versies en de geheel andere plaats in de volgorde van de Evangeliën zou erop kunnen wijzen dat Jezus bij meer dan één gelegenheid dit gebed aan zijn volgelingen onderwees en dat Hij vooral een raamwerk op het oog had. Maar Wright lijkt ook open

13 N.T. Wright, *The Lord's Prayer as a Paradigm of Christian Prayer*, in R.L. Longenecker (ed), *Into Gods Presence: Prayer in the New Testament* (Eerdmans 2001) pp. 132-154

voor het omgekeerde standpunt: "Reeds in de tijd van Jezus hadden de joden vaste patronen van gebeden, met korte maar krachtige gebeden die driemaal daags moesten worden herhaald. Misschien wilde Jezus wel dat zijn gebed op dezelfde manier zou worden gebruikt."¹⁴ In de meeste kerken wordt benadrukt dat we dit gebed uit het hoofd moeten kennen en dat we het woordelijk moeten gebruiken naast 'vrije gebeden.'

Opvallend is dat in de *Didache*, een zeer oud christelijke document, wordt opgedragen dat het Onzevader driemaal daags moet worden gebeden door de gelovigen. Veel geleerden denken dat delen van de *Didache* werden geschreven nog voordat het Evangelie van Matteüs het daglicht zag. Het zou dus kunnen dat het Onzevader in de *Didache* eerder werd vastgelegd dan in het Evangelie van Matteüs.¹⁵ Ze gebruikten bijna dezelfde versie van het Onzevader. In de *Didache* is onze Vader in de *hemel*, niet zoals bij Matteüs in de *hemelen*. Verder noemt de *Didache* in de doxologie (de lofprijzing aan het eind) niet dat het Koninkrijk aan God behoort, zoals Matteüs doet. Wel noemt het Gods kracht en heerlijkheid.

Dat de *Didache* zegt dat het Onzevader driemaal daags moet worden gebeden, sluit aan bij het joodse gebruik om driemaal daags te bidden tijdens de gebedstijden van de tempel. Jezus' aanval op

14. N.T. Wright, *Matthew for Everyone, Part One, Chapters 1-15* (SPCK, 2004) p. 58

15. Mijn vertaling; zie Jos M Strengholt, *Onderwijs van de Twaalf Apostelen aan de Volken: De Didache, Uit het Grieks vertaald en van voetnoten en gespreksvragen voorzien* (2017)

hypocrisie in gebed betekende dus voor de Vroege Kerk niet dat in gebed geen discipline nodig was. Dat we het Onzevader ook moeten zien in het kader van de joodse traditie van standaardgebeden ligt voor de hand. Vooral de Kaddesj, een oud joods gebed, laat zien dat Jezus' gebed door en door joods was. Hier één versie van die Kaddesj:

Moge zijn grote naam verheven en geheiligd worden
in de wereld die Hij geschapen heeft naar zijn wil.
Moge zijn Koninkrijk erkend worden in uw leven en
in uw dagen
en in het leven van het gehele huis van Israël,
weldra en spoedig.
Zegt nu: Amen

Moge zijn grote naam gezegend zijn, nu en voor
altijd.
Gezegend, geprezen, gevierd, en hoog en hoger,
steeds verheven, verheerlijkt,
gehuldigd en bejubeld worde de naam van de
Heilige,
gezegend zij Hij
hoog boven iedere zegening, elk lied,
lof en troost die op de wereld gezegd wordt.
Zegt nu: Amen

Moge er veel vrede uit de hemel komen, en leven!
Over ons en over heel Israël.
Zegt nu: Amen

Hij die vrede maakt in zijn hoge sferen,
zal ook vrede maken voor ons en voor geheel Israël
Zegt nu: Amen

In Israël werden veel standaardgebeden gebruikt, zowel in de liturgie van de tempel en de synagoge als in het persoonlijk leven. Ik denk daarom dat Jezus het Onzevader inderdaad aan zijn discipelen onderwees om woordelijk gebruikt te worden, juist omdat het als raamwerk bedoeld was. Alleen als elke gelovige het Onzevader als criterium voor gebed goed kent en begrijpt en het zich van harte eigen maakt, kan het als raamwerk functioneren voor eigen, 'vrije' gebeden. De tegenstelling tussen 'woordelijk gebruiken' of 'slechts een raamwerk' is dus onnodig. Wel begrijp ik de kritiek die je soms hoort, dat als je het Onzevader letterlijk gebruikt, het zo makkelijk een mantra wordt. Het gaat natuurlijk niet om de woorden en hun klank, maar om de betekenis ervan. Het gebed gedachteloos opdreunen is niet hoe het bedoeld is, en dat gaat in tegen de waarschuwing van Jezus over het gebruik van een veelheid van woorden. Echter, onze reactie op dit verkeerde gebruik van het Onzevader moet natuurlijk niet zijn dat we stoppen het in de eredienst en persoonlijk te gebruiken; we moeten het gebruiken want het is wat Jezus ons leerde, maar we moeten dat gelovig doen met ons hart en onze gedachten erbij. De martelaar Cyprianus (200-258), bisschop van Carthago, verdedigde op een prachtige manier het letterlijk gebruiken van het gebed:

Welke gebed is geestelijker dan het gebed dat ons door Christus is gegeven? Wat voor gebed tot de Vader kan waarachtiger zijn, dan het gebed dat ons gegeven is door de Zoon die de Waarheid is, een gebed uit diens eigen mond? Laat de Vader de woorden van zijn Zoon herkennen als wij bidden, en laat Hij die in ons hart woont ook in onze stem wonen. En aangezien Christus de voorspraak is bij de Vader vanwege onze zonden, laten wij, als we als zondaars bidden, de woorden gebruiken van onze Voorspraak. Hij zei dat wat we maar in Zijn naam vragen aan de Vader, Hij het ons zal geven, maar hoeveel effectiever zullen we krijgen wat we vragen in de naam van Christus, als we erom vragen met de woorden van zijn eigen gebed.¹⁶

Bidden tot God met het gebed dat Jezus ons leerde, mooier kan het niet. De kracht en de waarde van dit gebed is door alle eeuwen erkend in de Kerk. In dit boekje hoop ik uw hart en gedachten te verwarmen door samen te bezien wat we eigenlijk bidden met dit prachtige gebed dat, in de woorden van de bij Dokkum vermoorde Anglicaanse zendeling Bonifatius (675-754) "in korte vorm alles bevat wat we nodig hebben in dit en in het toekomstige leven."¹⁷

16. Cyprian, *On the Lord's Prayer* 2-3

17. Roy Hammerling, *The Lord's Prayer in the Early Church: The Pearl of Great Price* (Palgrave Macmillan, 2010) p. 9

2. Onze Vader, die in de hemelen zijt

Jezus onderwijst ons hoe we tot God kunnen bidden. Het gebed dat Hij ons leert te gebruiken, is geen mantra, geen abracadabra, maar Hij gebruikt voornamelijk gewone taal uit het leven van alledag. Als we dit gebed bidden, begrijpen we zelf wat we zeggen. Dat vinden wij nu normaal, maar het is geen kleinigheid, want Jezus gaat er dus van uit dat we tot de Schepper van het universum kunnen spreken in normale woorden, en dat die Schepper dat ook zo wil. Het is voor ons, gewone mensen, mogelijk met God te communiceren. Dat is ongelooflijk. Er zijn veel mensen die denken dat God alleen benaderd kan worden in een soort heilige taal, of in de taal van de kerken van de 16de eeuw. Die denken dat als je niet de tale Kanaäns van de Statenvertaling gebruikt, er iets ontbreekt aan je gebed. Of dat een gebed in Hebreeuws of Latijn sneller bij God terecht komt.

Je moet wel geloof hebben om dit gebed te bidden. Zodra we God aanspreken als 'Onze Vader in de hemel' gaan we er blijkbaar van uit dat de God die in de hemel woont, ons kan en wil aanhoren, en dat Hij ons welgezind is als onze Vader. Dat zijn enorme aannames. Deze houding jegens God is een uniek kenmerk van het christendom. Veel leiders in de Vroege Kerk hamerden erop dat kandidaten voor hun doop in de periode van catechisatie het Onzevader uit het hoofd moesten leren. Ze mochten het echter pas gaan bidden nà hun doop als ze voor het eerst bij het

deel van de eredienst aanwezig mochten zijn waarin de Eucharistie werd gevierd. Het werd als een eer gezien om aan dit gebed, dat tijdens de Eucharistie werd gebeden, mee te mogen doen. Bisschop Ambrosius van Milaan (339-397) weigerde zelfs om doopkandidaten dit gebed aan te leren - ze mochten het pas horen na hun doop. Zijn argument kwam uit de Bergrede: "Geef het heilige niet aan de honden."¹⁸ Pas als iemand door de doop christen was geworden mocht hij dit gebed horen, vond Ambrosius.

God als Vader te kennen is fantastisch en het heeft verregaande betekenis. Met het gebed dat met 'Onze Vader in de hemel' begint, zijn we niet alleen bezig te bidden maar we belijden ook de kernpunten van het christelijk geloof, waar bibliotheken over zijn volgeschreven.

In andere religies en voor sommigen ideologieën is het idee van God als een Vader op zijn minst problematisch:

Hindoes zouden bidden: Onze Vader die we zelf zijn.
Moslims kunnen het niet bidden: Onze Vader? Dat is heiligschennis!

Een *New Age* gebed zou luiden: Onze Vader die in ons is.

Atheïsten bidden niet, maar hebben het maar steeds over de God die niet bestaat maar waar ze wel erg boos op zijn.

Racisten zouden zeggen: Vader van alleen degenen

18. Matteüs 7:6; Hammerling, *The Lord's Prayer*, p. 3

die net zo zijn als ik.

Feministen houden het er vaak liever op dat God een Moeder is.

Het jodendom in de tijd van Jezus kende het concept van God als Vader. Het woord Vader voor God wordt slechts veertien keer gebruikt in het Oude Testament, maar wanneer dat gebeurt is het van groot belang. God is de Vader van Israël en Israël wordt de eerstgeboren zoon van God genoemd. God verkoos, bevrijdde en redde zijn volk Israël door machtige daden in de geschiedenis.¹⁹ Ook wordt God wel de vader genoemd van individuen waarmee Hij een speciale relatie heeft, zoals koning David en de Messias.²⁰ Maar “pas bij de profeten van Israël komt het concept tot volle bloei,” zegt Joachim Jeremias (1900-1979), een Duitse lutherse nieuwtestamenticus en kenner van het Midden Oosten. “God is Israëls Vader, maar de profeten beschuldigen Gods volk steeds dat ze God niet de eer geven die een zoon aan zijn vader hoort te geven.”²¹ Maleachi zegt bijvoorbeeld: “Een zoon eert zijn vader en een slaaf zijn heer. Als Ik dan een vader ben, waar is de eerbied voor Mij?”²²

Israëls reactie op die vermaning door Maleachi en andere profeten, en op het oordeel van God dat vooral tot uiting kwam in de ballingschap van Israël,

19. Zie bijvoorbeeld Exodus 4:22-23; Deuteronomium 32:6-8

20. Psalm 89:27; 2 Samuël 7:14; Psalm 2:7

21. Joachim Jeremias, *The Lord's Prayer* (Fortress Press, 1964), online on <https://docslide.com.br/documents/exegesis-jeremias-joachim-the-lords-prayer.html>

22. Maleachi 1:6

was schuldbelijdenis en de aanhoudende roep: 'U toch bent onze Vader? Grijp dan toch in!'²³ God reageerde daarop met liefde en barmhartigheid, zoals je van een vader mag verwachten: "Is Efraïm voor Mij niet een dierbare zoon, is hij voor Mij niet een lievelingskind? Want zo dikwijls als Ik tot hem spreek, denk Ik nog voortdurend aan hem. Daarom is mijn binnenste bewogen over hem, Ik zal Mij zeker over hem ontfermen, spreekt de HEERE."²⁴ Kan er een diepere dimensie zijn aan Gods vaderschap dan deze liefdevolle vergeving? Als we naar het Onzevader en de verkondiging van Jezus kijken, moeten we zeggen: Ja, het kan dieper, want Jezus brengt iets nieuws. Hij gebruikt voor God de aansprektitel Vader, maar dan niet het formele woord voor vader van het Hebreeuwse Oude Testament, maar het woord *abba* uit de Aramese *spreektaal* van Israël. Nooit werd God in Israël als *abba* aangesproken; dat werd als veel te amicaal gezien.

Kerkvaders uit Antiochië waar hetzelfde Aramees werd gesproken als Jezus gebruikte, schrijven dat *abba* door kinderen werd gebruikt om hun vader mee aan te spreken.²⁵ De Talmoed bevestigt dit en zegt dat de eerste woorden die een kind leert, *abba* en *imma* zijn: papa en mama. *Abba* heeft dus een heel intieme connotatie. Joden zouden die term nooit gebruiken om God mee aan te spreken. Jezus deed dat wel. Dat

23. Jesaja 63:15-16; Jesaja 64:7-8

24. Jeremia 31:20

25. Zoals Johannes Chrysostom, Theodorus van Mopsuestia en Theodorus van Cyrillus; zie Galaten 4:1-7

Hij tot zijn Vader op deze intieme wijze sprak, en dat Hij ons leert om ook op deze manier met God om te gaan, is een uitdrukking van zijn missie en zijn gezag op aarde. Hij heeft God aan ons bekend gemaakt: Hij is onze liefdevolle Vader, als een papa zo goed voor ons. En niet alleen spreken we hem aan als Vader, Hij is het ook echt voor ons. Paulus legt uit dat we door Jezus, *de iure*, legaal, kinderen van God zijn geworden. Paulus laat in zijn brief aan de Galatiërs zien dat de vroege christelijke gemeenschap God ook echt abba noemde.²⁶

Let wel op, het woord vader heeft iets intiems en persoonlijks, maar een vader - ook een abba - in het Oude Nabije Oosten had meer gezag dan een vader in het huidige Westen. Die abba is verantwoordelijk voor het kind als de verwekker, en hij is dus ook de wettelijke gezagsdrager, het hoofd, de baas. In het Midden Oosten gehoorzaamde een zoon zijn vader een leven lang, ook als hij zelf was getrouwd en kinderen had en hij niet meer thuis bij zijn vader woonde. De term abba in het Onzevader duidt op intimiteit maar niet zonder absoluut gezag. We moeten het woord Vader in het Onzevader daarom niet sentimenteel behandelen en het vaderschap van God gebruiken voor een makkelijke, prettige godsdienst. God laat zich niet domesticeren; we kunnen Hem niet opsluiten in onze kerken; Hij is niet de gevangene van onze dogmatiek. Hij is altijd groter, anders. Praten over een persoonlijk

26. Jeremias, *The Lord's Prayer*; Galaten 4:6

relatie met God, of met Jezus, wordt makkelijk al te knus. Onze Vader is geen *pushover*, geen doetje. We moeten Hem gehoorzamen. Ons woord vader geeft mijns inziens beter de betekenis weer van het Aramese *abba* dan ons woord *papa*. Bij *papa* dreigt het idee van absoluut gezag wel erg ver achter de horizon te verdwijnen. Daarom is het goed om te bidden tot 'onze *Vader*' en niet tot 'onze *Papa*.' Daarom spreken we God aan met U, en niet met Jij.

Dat we in de aanspreekvorm van God ook meteen onderstrepen dat Hij een Vader 'in de hemelen' is, helpt natuurlijk om Gods vaderschap niet in al te aardse termen in te vullen. Onze gedachten worden in het gebed naar de hemel getrokken, waar God de volmaakte Vader is, het ideaal voor elke vader op aarde. Vaders op aarde moeten God als voorbeeld nemen en we moeten uitkijken dat we geen afgod scheppen door te menen dat God is als aardse vaders. Als we God alleen maar kunnen zien als onze aardse vader, komen veel mensen in de problemen. In mijn voorwoord wees ik op Johan Derksen die door zijn beroerde vader geen 'trek' meer had in God. Voor mensen die een goede aardse vader hebben, is het makkelijker om te geloven dat ons universum door een goede Vader wordt bestuurd, denk ik.

We moeten vanwege Gods hemelse vaderschap niet denken dat Hij een man is. Een enkele keer wordt God in de bijbel ook met een moeder vergeleken, als het specifiek over zijn zorg voor zijn volk gaat. Denk bijvoorbeeld aan wat Jesaja zegt: "Kan een vrouw haar

zuigeling vergeten, zich niet ontfermen over het kind van haar schoot? Zelfs al zouden die het vergeten, Ík zal u niet vergeten."²⁷ Toch spreekt de bijbel veel vaker over Gods vaderschap, waarschijnlijk omdat daarmee zowel intimiteit als gezag wordt uitgedrukt, terwijl in bijbelse tijden het gezag van de moeder beperkt was.

God is oneindig hoog verheven boven alle beschrijvingen; Hij is in de hemel en kan niet in zijn wezen worden gekend. We kennen Hem door zijn daden van zorg en liefde. Hij schiep ons, redde ons, bewaart ons, en brengt ons uiteindelijk in zijn huis. We benaderen onze Vader dus met liefde maar ook met eerbied, verering en gehoorzaamheid. Als alle aardse vaders Hem als voorbeeld zouden navolgen zou het voor veel mensen makkelijker zijn om tot God als vader te bidden.

God is een goede Vader. Als Hij enkel een verre Heer in de hemel zou zijn, zou ons bestaan zwaar zijn, maar Hij is goed; Hij zorgt voor zijn kinderen. In gebed is het niet nodig veel woorden te gebruiken, op en neer te dansen, of te smeken om zijn welwillende aandacht te krijgen. God wil ons nabij zijn en helpen, dus we kunnen met vertrouwen tot Hem bidden. Dat was wel even anders met de heidense goden. De Grieken hadden een legende over de oppergod Zeus en een andere god, Prometheus:

Het was in de dagen voordat de mensen op aarde vuur bezaten; dit leven zonder vuur was

27. Jesaja 49:15-16

zonder vreugde of troost. Uit mededogen nam Prometheus vuur uit de hemel en gaf dat als geschenk aan de mensen. Zeus was enorm boos dat mensen dit geschenk kregen. Hij greep Prometheus dus en legde hem aan de ketting op een rots in de Adriatische Zee, waar hij werd gemarteld met de hitte en de dorst van de dag en met de kou van de nacht. Zeus regelde zelfs een adelaar om de lever van Prometheus uit te rukken die steeds weer aangroeide en er steeds weer werd uitgerukt.²⁸

Zeus kan je je moeilijk als vader voorstellen; de goden in de oudheid waren niet erg op de mensen gesteld en konden ze met meest venijnige trucjes pijnigen en plagen. Onze God is een goede vader die we vertrouwen en die we met een gerust hart kunnen aanspreken over wat in ons omgaat.

God als vader kennen zorgt ook dat we in het algemeen met vertrouwen in het leven kunnen staan. Natuurlijk is er veel lijden, zelfs de dood, maar we zijn er zeker van dat achter onze werkelijkheid geen God staat die ons wil kwellen of die wispelturig is. Hij was zelfs bereid als mens ons lijden te delen. Zelfs als het leven ondragelijk is, weten we ons verzekerd van de aanwezigheid en liefde van God, die onze Vader is. Ook al snappen we lang niet alles. En soms helemaal niks.

28. William Barclay, *The Gospel of Matthew Vol 1 Chapters 1-10* (Saint Andrew Press, 1977) pp. 200-204

God als vader kennen neemt ook negatieve gevoelens over jezelf weg. Het is zo makkelijk jezelf te minachten - 'moet je zien hoe onvolmaakt ik ben!' Maar dat God ons als zijn kinderen ziet, en dat Hij ons liefheeft, maakt enorm veel uit. Eigenlijk zouden we een extra zaligspreking nodig hebben: "Gezegend degenen die genezen worden van hun gebrek aan zelfrespect." God geeft die genezing. Als ons hart ons aanklaagt en als alles donker lijkt, kunnen we onszelf eraan herinneren dat ook als niemand ons lijkt te waarderen, en zelfs als we niet om onszelf geven, God wèl om ons geeft. We zijn kinderen van de Vader, die eeuwig barmhartig en liefdevol is.

Wie God als vader kent, wordt bevrijd tot echte dienst aan God. Voor zo iemand is God niet een slavendrijver die van alles en nog wat van ons eist. We hebben van Jezus de lichte last gekregen van het leven in het vaderhuis en het dienen van God in een relatie van liefde. In zo'n relatie willen we als kinderen niets liever dan zijn zoals onze Vader: heilig, goed, liefdevol, zorgzaam, betrouwbaar, kortom, "volmaakt, zoals uw Vader, Die in de hemelen is, volmaakt is."²⁹ Tot God als vader bidden maakt ons dus niet wetteloos. Cyprianus van Carthago daarover: "Als we God vader noemen, behoren we te handelen als kinderen van God, zodat in de mate dat wij er genoeg in hebben om God als onze Vader te beschouwen, Hij ook genoeg mag hebben in ons."³⁰

29. Matteüs 5:48

30. Cyprian, *On the Lord's Prayer* 9

In onze geïndividualiseerde samenleving is het nodig om erop te wijzen, dat in het Onzevader de woorden *ik, mijn* en *mij* niet voorkomen. We bidden tot *onze* Vader. Het is tragisch dat in onze tijd veel mensen wel broederschap willen, maar dan zonder hemelse Vader. Het is nog tragischer om te zien dat veel zogenaamde christenen wel een Vader in de hemel willen, maar dan zonder broederschap. "We willen graag zonen van de vader zijn, maar geen broeders van zijn andere zonen", aldus de Belgische christelijke schrijver Louis Évely (1910-1985).³¹ Jezus leerde ons te bidden als een gezin rond de tafel dat samen met de Vader spreekt. Gebed is in de eerste plaats iets wat we samen doen. En ook als we alleen zijn en dit gebed bidden, maakt het ons er onmiddellijk van bewust dat we ook namens alle andere gelovigen tot God bidden. Dat we met alle christenen wereldwijd tot God onze Vader bidden, onderstreept dat elke vorm van racisme, of jezelf beter voelen dan anderen, onaanvaardbaar is. Wie voor God verschijnt en Hem samen met mensen van alle soorten en maten aanroept, weet zich onderdeel van een wereldwijde familie van broers en zussen. In de woorden van de Amerikaanse gereformeerde theoloog F. Dale Bruner (1932-), "Het gebed van onze Heer plant een democratiserende tijdbom in onze cultuur; het maakt ons allen gelijkwaardig en het heft ons gezamenlijk omhoog."³² Al in de Vroege Kerk werd

31. Louis Evely, *We dare to say Our Father* (Doubleday, 1975) p. 13

32. Bruner, *Matthew*, p. 296

deze betekenis van het Onzevader gezien: "Het neemt haat weg, breekt de trots, stopt jaloezie en schenkt ons de moeder van alle goede dingen, dat is de liefde. Door dit gebed te bidden wordt de ongelijkheid van mensen teniet gedaan. Het laat zien dat koning en de armoedzaaier elkaars gelijke zijn in al die zaken die van echt belang zijn. Achter de gesloten deuren van de binnenkamer, voor God, zijn we allemaal gelijk," aldus Chrysostomos.³³ Hij zei ook dat we in het Onzevader "niet bidden voor iemand in het bijzonder, maar voor het hele volk, omdat we als volk één zijn. De God van vrede en de Leraar van harmonie, die eenheid onderwees, wilde dat een ieder zó voor allen zou bidden, net zoals God ons allen in de Ene [Christus] draagt."³⁴ Het is immers niet zo dat Jezus ons alleen léért om God onze Vader te noemen, maar Hij is het ook die ons allen, in Zichzelf, tot kinderen van God gemaakt heeft.

Wat is de rol van Jezus in het feit dat wij God vader mogen noemen? Het hele volk van God werd in het Oude Testament gezien als de ene zoon van God. Mozes zei tegen farao: "Zo zegt de HEERE: mijn zoon, mijn eerstgeborene, is Israël. Daarom zeg Ik tegen u: Laat mijn zoon gaan, zodat hij Mij kan dienen."³⁵ Dat volk wist die unieke roeping niet naar waarde te schatten, en toen Jezus kwam, werd Hij door Matteüs gepresenteerd als de wáre Zoon van God.

33. Chrysostom, *Mathew, Homily* 19.4

34. Idem.

35. Exodus 4:22-23

Hij was degene die God gehoorzaamde zoals Israël had moeten doen. Jezus representeerde in zichzelf het hele volk van God, als de enige die God volledig gehoorzaamde. Daarom zegt Matteüs over Jezus: "Uit Egypte heb ik Mijn Zoon geroepen," een tekst van de profeet Hosea die oorspronkelijk over de exodus van Israël ging.³⁶

"Het Gebed van de Heer is het 'ware exodus' gebed van Gods volk," aldus N.T. Wright.³⁷ Jezus onderwees het gebed op een berg, wat ons doet denken aan Mozes die op de Sinai de wet van God ontving. Jezus onderwees dit gebed in de context van de hernieuwing en de herijking van de wetgeving van Israël. Zoals het bij de uittocht uit Egypte ging om een trektocht naar het beloofde land, heeft Jezus het over het ingaan in het Koninkrijk der hemelen. Jezus was gekomen om een nieuwe, definitieve exodus te volbrengen in Jeruzalem, door zijn dood en opstanding.³⁸ Deze focus op een nieuwe exodus omwille van hele volk hing voor Jezus samen met zijn Zoonschap van God. Ze horen bij elkaar, net zoals voor Israël Gods vaderschap bij uitstek verbonden was aan de uittocht uit Egypte. Dat was het moment waarop God Israël

36. Matteüs 2:15, vergelijk met Hosea 11:1

37. N.T. Wright, *The Lord's Prayer as a Paradigm of Christian Prayer*, in R.L. Longenecker (ed), *Into Gods Presence: Prayer in the New Testament* (Eerdmans 2001) pp. 132-154

38. Lukas 9:31; dat Jezus een nieuwe Exodus kwam volbrengen, hangt mede samen met het idee dat veel werd gehuldigd in Israel in zijn tijd, dat het land eigenlijk nog steeds in geestelijke ballingschap was. Het land werd immers onderdrukt door vreemde overheersers. Jezus kwam een eind aan die ballingschap maken, maar op onverwachte manier: door zijn dood en opstanding.

als zoon adopteerde, toen Mozes aan farao dat volk presenteerde als Gods eerstgeboren zoon. Matteüs presenteerde Jezus als die ware Zoon, en Jezus leerde vervolgens zijn volgelingen om God als hun Vader aan te spreken. Ik denk dat Hij daarmee een rechtstreeks verband legde tussen de exodus en het gebed dat Hij zijn volgelingen aanleerde. We zullen hier in de komende hoofdstukken op terugkomen.

Jezus was als de ware representant van Israël de unieke Zoon van God. Maar Hij had, als Zoon van God, bovendien een ontologische relatie met de Vader, dat wil zeggen, Vader en Zoon zijn in wezen één. Wij als gelovigen in Jezus hebben een relatie met God als vader omdat Jezus ons tot zijn broers en zussen heeft gemaakt. De kerkvader Augustinus van Hippo (354-430) zegt hierover: Jezus "is de enige Zoon van God, maar Hij wilde niet alleen zijn. Hij had zich voorgenomen om broeders te hebben."³⁹ Door Jezus zijn wij Gods adoptiekinderen geworden.⁴⁰ Jezus heeft ons, die in Hem geloven, als het ware onder zijn hoede genomen zodat we *via Hem* kinderen van God zijn.

Als Jezus zijn leerlingen het Onzevader aanleert, en als Hij begint met God aan te spreken als onze Vader, gebeurt iets bijzonders. Jezus Zelf is de eerste die dit gebed bidt. Hij is Gods Zoon in wezen en Zoon van God als het ware Israël, en als zodanig heeft Hij als enige van nature het recht om God 'Mijn Vader' te noemen. Dat doet Hij in de Evangeliën regelmatig.

39. Augustinus, *Sermon on the Mount*, sermon 7

40. Efeziërs 1:6

Maar als Hij ons dit gebed aanleert, gaat Jezus als het ware voor ons staan, in de richting van God. Wij staan achter Hem. Hij nodigt ons vervolgens uit om met Hem dit gebed tot God te bidden. Jezus is voor eeuwig onderdeel van het woordje 'ons' in het gebed. Hij is onze gebedsleider, zoals Hij wordt voorgesteld in de Hebreeën-brief: als onze Hogepriester die "altijd leeft om voor [ons] te pleiten. Zo'n Hogepriester hadden wij nodig."⁴¹ Samen met Hem kunnen we God vrijmoedig als onze Vader aanspreken.

41. Hebreeën 7:25-26

3. Uw naam worde geheiligd

Waar moeten we volgens Jezus voor bidden als we voor onze liefhebbende Vader verschijnen? In zijn onderwijs over hoe we moeten bidden, geeft Hij aan wat de prioriteiten behoren te zijn. Door als Kerk en persoonlijk het Onzevader te bidden, worden we hier aan herinnerd. Het gebed dat Jezus ons aanleerde, begint met: "Uw naam worde geheiligd; uw Koninkrijk kome; uw wil geschiede." Het gaat eerst de eer van God, niet om ik met mijn eigen wensen, en zelfs niet om de noden van anderen.

De volgorde is opvallend. We moeten niet zo vol zijn van onszelf en wat wij menen nodig te hebben, dat we direct ons wensenlijstje op tafel leggen. Het eerste deel van het Onzevader gaat over God en wat Hij wil. N.T. Wright hierover: "Gebed dat niet dáár begint, loopt altijd het gevaar van concentratie op onszelf, en heel spoedig houdt het dan op een gebed te zijn, maar het stort ineen met de toevallige gedachten, angsten en verlangens van ons eigen gedachteleven."⁴² We beginnen dus met bidden dat Gods naam wordt geheiligd, dat zijn Koninkrijk komt, en dat zijn wil wordt gedaan. Deze drie gebeden overlappen elkaar deels, maar zijn verschillend genoeg om ze apart te behandelen. Dit hoofdstuk concentreert zich op het gebed tot God dat zijn naam wordt geheiligd. Wat wil dit gebed zeggen? Wat leert het ons over God, en over onszelf?

42. Wright, *Matthew for Everyone*, p. 59

Het is opvallend dat het Joodse Kaddesj-gebed begint met hetzelfde thema als het Onzevader: "Moge zijn grote naam verheven en geheiligd worden." De Kaddesj werd pas in de zesde eeuw na Christus in de joodse liturgie geïntegreerd, dus het is niet waarschijnlijk dat Jezus zijn woorden ontleende aan dit gebed. Het is zelfs denkbaar dat het christelijke gebed invloed heeft gehad op het ontstaan van de Kaddesj. In elk geval staat de heiliging van Gods naam centraal. Een opvallend verschil tussen beide gebeden is dat het Onzevader in vertrouwen God als vader aanspreekt, terwijl de Kaddesj dat niet doet. In de Kaddesj wordt God zelfs geheel niet aangesproken, maar het gaat alleen *over* God.

We komen in vertrouwen tot God onze Vader, maar we weten dat Hij groot en verheven is, 'in de hemelen,' en het eerst dat we doen is bidden dat zijn naam geheiligd worde. In gebed kan geen sprake zijn van zorgeloze familiariteit; we beseffen dat God heilig is.⁴³

In Israël en in het Oude Nabije Oosten in het algemeen was een naam meer dan wat die voor ons betekent. De naam was een aanduiding van iemands persoonlijkheid en niet zomaar een leuke klank. De naam gaf immers je afkomst aan; het duidde aan bij welke familie je hoorde; wie je in wezen was; welke stuk land je eigendom was. De naam van God was heel belangrijk want die naam onthult ons iets over het karakter van God. "Wie uw naam kennen, zullen op

43. John Phillips, *Exploring the Gospel of Matthew* (Kregel, 2005) p. 113

U vertrouwen,” aldus een Psalm.⁴⁴ Zijn naam kennen betekent Hem kennen zoals Hij is, de liefdevolle, heilige Vader die altijd voor ons kan en wil zorgen.

Wie in Israël aan de naam van God dacht, ging in gedachten naar het verhaal van de uittocht uit Egypte. In de woestijn ontmoette Mozes God in een brandende braamstruik. Mozes kreeg opdracht naar Egypte te gaan om farao te confronteren en om Israël mee te nemen naar het beloofde land. Die Egyptenaren hadden meer dan 2000 goden, allemaal met fraaie beelden en elk met een unieke naam. De Israëlieten zouden Mozes natuurlijk vragen welke god hij in de woestijn had ontmoet. ‘Hoe heet die? Welke was het? Kennen we hem?’ Mozes wilde zijn volk kunnen antwoorden, en vroeg God dus naar diens naam.

Als iemand een naam had, kon je hem plaatsen. Als je de naam van een god wist, kon je hem of haar definiëren, en dan wist je ook hoe je die god kon manipuleren. De Egyptenaren waren meesters in de magie, maar daarvoor had je dus wel de naam van de god nodig waar je mee te maken had. Ook wij hebben de neiging God nauwkeurig te willen definiëren. Dan weet je wat je van Hem verwachten kan. Maar God laat zich niet in onze broekzak duwen met een naam en een definitie.

Op Mozes’ vraag naar zijn naam, reageerde God verrassend. De naam die God aan Mozes openbaart is eigenaardig. Hij zegt, ‘Ik ben JHWH.’ Israël heeft

44. Psalm 9:10

die naam sindsdien als de eigenaam van God gebruikt. 'Egyptenaren hebben Ra, de Germanen hebben Wodan, de Grieken hebben Aphrodite, de Romeinen hebben Mercurius, de Nederlanders hebben Voetbal, maar wij hebben JHWH', zo was ongeveer de gedachte. Joden spreken die naam JHWH nooit uit, uit vrees die te ontheiligen. Ik denk echter dat het correct is om te zeggen dat JHWH eigenlijk helemaal geen eigenaam is. Het is eerder een beschrijving van God dan een naam. Als God zegt dat Hij JHWH is, zegt Hij: "Ik ben wie ik ben". Kerkvader Hilary van Poitier (300-368) schreef:

Het vervult me met bewondering, deze heldere definitie van God, die spreekt over zijn onbegrijpelijke essentie, in een taal die geschikt is voor menselijk begrip. We weten dat niets meer kenmerkend is voor God, dan dat Hij *is*.⁴⁵

Onder theologen en taalkundigen wordt veelgediscussieerd over de vraag of de naam JHWH inderdaad op het eeuwige wezen van God duidt. Er zijn veel geleerden, waaronder bekende joodse theologen als Martin Buber, die de naam eerder zien als de beschrijving van Gods aanwezigheid bij ons. Everett Fox, een joodse bijbelvertaler, suggereert dat JHWH beter kan worden vertaald met: "Ik zal er zijn." Dat komt goed overeen met de context van Mozes die bang is om naar Egypte terug te keren voor zijn grote

45. Hilary of Poitier, *On the Trinity* 1.5

missie. God geeft zichzelf geen eigenaam maar belooft Mozes dat Hij er bij zal zijn op diens missie. De naam van God betekent dat Hij er voor je is en dat Hij je te hulp komt. Als je bang bent om te doen wat God van je vraagt, zegt God: 'Niet bang zijn, Ik zal er voor je zijn.'

God toonde zich een vader voor Israël, en leidde het volk uit Egypte. Tegen Mozes zei God: "Ik heb duidelijk de onderdrukking van Mijn volk, dat in Egypte is, gezien en heb hun geschreeuw om hulp vanwege hun slavendrijvers gehoord. Voorzeker, Ik ken hun leed. Daarom ben Ik neergekomen om het volk te redden."⁴⁶ Hier zien we de betekenis van de naam van God: Hij is erbij. Hij ziet, hoort, kent en komt om zijn volk te redden. Hij is onze Vader in de hemel die ingrijpt op aarde.

Bij het noemen van de naam van God doelt Jezus dus niet zozeer op het woord JHWH, maar Hij doelt op God zoals die omwille van ons handelt. Hij is de Vader die voor ons zorgt. We weten trouwens dat die Vader één is met zijn Zoon, Jezus Christus, en met de Heilige Geest. Jezus zelf leerde zijn volgelingen dat ze nieuwe gelovigen moeten dopen "in de naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest."⁴⁷ Het gaat hierbij om de ene naam van God die moet worden geheiligd. Je kunt niet aan de naam van God denken zonder de hele Drie-eenheid daarbij te betrekken.

46. Exodus 3:7-8

47. Matteüs 28:20

Wat wil het zeggen, dat de naam van God worde geheiligd? Het is goed om eerst te zien wat dit betekende in het kader van Gods zelfopenbaring aan Mozes en Israël. Toen God aan Mozes verscheen, en Mozes wilde zien wat daar bij die brandende braambos gaande was, sprak God:

Kom hier niet dichterbij. Doe uw schoenen van uw voeten, want de plaats waarop u staat, is heilige grond.

Hij zei verder: Ik ben de God van uw vader, de God van Abraham, de God van Izak en de God van Jakob. En Mozes bedekte zijn gezicht, want hij was bevreesd God aan te kijken.⁴⁸

Zelfs de grond waar God zich openbaarde, was heilig. Hoeveel te meer God zelf. Maar het klinkt wat vreemd, hoe kunnen we bidden dat Gods naam nog heiliger wordt dan die al is? Kan het nog heiliger dan? Sommigen menen daarom dat het hier in wezen niet om een gebed gaat maar om een lofprijzing die zoiets betekent als, 'O God, we prijzen u, wat bent u toch heilig! Wat geweldig dat uw Koninkrijk komt! Heerlijk dat uw wil zal geschieden!' Toch zijn de meeste taalgeleerden het erover eens dat de aanvoegende wijs 'worde' duidt op de wens dat iets gaat gebeuren dat nu nog niet volledig gebeurt. Het gaat echt om een verzoek, een vraag, een gebed. Dat woord 'heilig' betekent: apart gezet, uniek, speciaal. Bidden dat Gods naam worde geheiligd, betekent dat je wenst dat

48. Exodus 3:5-6

God niet wordt behandeld als ieder ander, maar dat iedereen erkent dat Hij onze goede Vader is die voor zijn kinderen zorgt.

God is volstrekt uniek. Dit unieke van God is nu juist, dat Hij als onze Vader in de hemelen zowel almachtig is als bereid om zijn kinderen bij te staan. Bij de uittocht uit Egypte stond Gods reputatie op het spel. Hij had beloftes gedaan aan Abraham, Isaak, Jacob en hun nageslacht, en zou Hij zich aan dat verbond houden? Twijfelen aan God en diens bereidheid om als vader voor zijn volk te zorgen, is het ontheiligen van zijn naam, want die naam betekent: Ik zal er voor je zijn.

De Kerk heeft vanaf het begin gemeend dat 'Uw naam worde geheiligd' eigenlijk een gebed is waarin de bidder God vraagt om hem of haar te helpen zélf meer heilig te zijn, tot eer van God. Daar zit veel in. Zie hoe in Leviticus de naam van God als reden wordt gegeven waarom Israël zijn geboden moet houden waardoor zijn naam geheiligd wordt. En dit alles in verband met Gods goedheid om zijn volk naar het beloofde land te brengen:

U moet Mijn geboden in acht nemen en ze houden.
Ik ben de HEERE.

U mag Mijn heilige Naam niet ontheiligen, opdat Ik in het midden van de Israëlieten geheiligd word. Ik ben de HEERE, Die u heiligt,
Die u uit het land Egypte geleid heeft, opdat Ik tot een God voor u ben. Ik ben de HEERE.⁴⁹

49. Leviticus 22:31-33

We zijn in onze kerken nogal gewend om al snel te denken aan de opdracht om Gods naam niet ijdel te gebruiken. En dan denken we meteen aan vloeken. Inderdaad, vloeken is verkeerd. Je kunt moeilijk zeggen dat het bijdraagt aan het heiligen van de naam van God, maar dat wil niet zeggen dat wie nooit vloekt, derhalve Gods naam nooit ijdel gebruikt, laat staan dat je dan automatisch de naam van God heiligt. Als een ongelovig iemand vloekt, irriteert me dat. Maar het is veel erger als mensen die zeggen dat ze geloven in God als de goede vader, niet leven in overeenstemming met dat geloof. Onze Vader vraagt dat we ons hart, ons hoofd en onze handen in zijn dienst en tot welzijn van de medemens gebruiken. Als we dat als kinderen van God niet doen, ontheiligen we zijn naam. Gods goede naam staat op het spel als zijn kinderen niet voor Hem leven. De Vader wordt te schande gemaakt als zijn kinderen zich misdragen.

Het gebed om Gods naam te heiligen, correspondeert met wat Jezus in de Bergrede onderwees, namelijk dat we ons "licht zo [moeten laten] schijnen voor de mensen, dat zij uw goede werken zien en uw Vader, Die in de hemelen is, verheerlijken."⁵⁰ Gods naam leidt reputatieschade als we niet leven in overeenstemming met zijn huisregels. En zijn naam wordt geëerd als al zijn gezinsleden in overeenstemming met het karakter van hun Vader leven.

50. Matteüs 5:16

In wezen hebben we ook te maken met de zendingsofdracht in dit gebed. We bidden dat God gekend, geliefd, geëerd en gediend wordt door alle mensen en door onszelf in het bijzonder. Door voor Hem te leven en over Hem te spreken, eren we God, en we zeggen met de Psalmist: "Maak de HEERE [dat is JHWH] met mij groot, laten wij tezamen zijn naam roemen."⁵¹

Israël's ofdracht was om een licht voor God in de wereld te zijn en om Gods naam in de wereld te heiligen, zodat alle volken zouden zien dat Hij een goede Vader voor zijn kinderen is. Israël was daarin niet erg succesvol, en mede daarom zond God zijn Zoon Jezus die het licht van wereld was en die de Naam van God verheerlijkte zoals Israël nooit gedaan had. "Vader, verheerlijk Uw Naam!", bad Jezus kort voor zijn sterven in Jeruzalem. "Er kwam dan een stem uit de hemel: En Ik heb hem verheerlijkt en Ik zal hem opnieuw verheerlijken."⁵² Jezus Zelf verheerlijkte Gods naam en Hij is ons voorbeeld. Hij zegt ons dat wij een licht in de wereld moeten zijn en dat we God moeten gehoorzamen. Dat is hoe Gods naam geheiligd wordt.

Maar welke pretentie hebben we dat wij dat zoveel beter kunnen dan Israël dat ooit deed? Jawel, God schonk zijn Geest aan de Kerk en ieder die in Jezus gelooft. Maar of dat nu in de afgelopen eeuwen tot

51. Psalm 34:3

52. Johannes 12:28

zoveel eer voor God in de wereld leidde? Er zit iets apart in het gebed 'Uw naam worde geheiligd.' Want als het in de eerste plaats zou gaan over hoe belangrijk het is dat we als Kerk en ieder persoonlijk de naam van God eren, dan had dat toch wel iets eenvoudiger kunnen worden gezegd. Ik denk dat we de woorden die Jezus ons leerde veel letterlijker moeten begrijpen. We bidden dat God Zelf zijn naam zal heiligen. Dat moet ook wel, omdat Hij op dat gebied van ons niet veel te verwachten heeft. En als God zijn Koninkrijk niet brengt, wachten we tot Sint-juttemis. Wij zullen het in elk geval niet dichterbij brengen. En alleen God kan zorgen dat Zijn wil wordt gedaan, want wij maken er steeds weer een potje van. Elk van deze eerste drie gebeden is dus een vraag aan God om iets doen voor ons; het gaat er niet zozeer om dat wij iets voor God doen.⁵³ Bruner zegt hierover het volgende:

Het eerste verzoek luidt: Moge de Heilige in het zicht van de hele wereld op een finale en beslissende manier de heiligheid die bij Zijn naam past veiligstellen, waar mensen met lof en verheerlijking op reageren. [...] Maak alstublieft Uw ware identiteit bekend zo dat wij en alle mensen u erkennen en eren voor wie U werkelijk bent.⁵⁴

Jezus leert ons dus niet om te bidden: 'Laat ons uw naam heiligen,' maar de vraag is of God dat Zelf wil

53. Bruner, *Matthew*, p. 299

54. Idem, pp 298-299

doen. Als mensen zijn we slechts secundair in dit gebed, hoewel we uiteraard ook zelf de opdracht hebben om Gods naam heilig te behandelen en om anderen op te roepen dat te doen. Maar dat doen we omdat we vooruitzien naar de dag dat God zelf deze zaak zal klaren. Het gebed is dus geheel *theocentrisch*: God staat centraal. Jezus geeft ons niet een verkapte morele les dat wij Gods naam moeten heiligen, maar Hij leert ons aan God te vragen om dat te doen wat alleen Hij voor elkaar kan krijgen. Het gaat bij de vraag dat Gods naam worde geheiligd dus om ons verlangen naar Gods uiteindelijk zelfopenbaring, als Jezus terugkomt als rechter en verlosser.

De eindtijd is al begonnen. Door de grote daden van Jezus heeft God de heiligheid van zijn naam onthuld. Hij is de liefdevolle Vader die ons door Jezus tot ijn kinderen heeft gemaakt. En als zijn kinderen bidden we, geleid door Jezus, onze oudste broer, het gebed dat Hij ons zelf aanleerde. Door dit gebed te bidden onderstrepen we dat we achter Jezus aan gaan, dat we bij de familie van God horen, dat Hij onze Vader is, dat voor ons zijn naam heilig is, en dat we wensen dat Hij door de hele wereld geëerd wordt. Het bidden van dit gebed is dus op zich al een eren, een heiligen, van onze Vader in de hemel.

4. Uw Koninkrijk kome

Niet zo lang geleden hadden een paar politici een stevige aanvaring in ons parlement in Den Haag. Als uitsmijter beet de één de ander toe: 'Als je de waarden van dit land niet kan aanvaarden, vertrek dan gewoon uit Nederland!' Je kan je vast wel een beetje voorstellen om wat voor soort politici dit ging. Maar hoe zit dit met ons, christenen? Aanvaarden wij alle waarden en normen van Nederland? Als christenen kunnen we nooit volledig meegaan met de koers van de samenleving waarin we leven, welke dat ook is. We hebben een eigen Koning, Jezus Christus, en we behoren bij zijn Koninkrijk. Bij Hem ligt, als het goed is, onze eerste loyaliteit. Het is dus een illusie te denken dat we ooit echt bij ons Nederlandse samenleving kunnen horen. Wij moeten niet alles van onze samenleving als normaal accepteren en we zullen als onderdanen van onze Koning Jezus nooit echt worden omhelsd door onze samenleving. Jezus leerde ons te bidden: 'Uw Koninkrijk kome,' waarmee we aangeven dat we niet volledig tevreden kunnen zijn met het land en de samenleving waar we nu bij horen.

We moeten het Onzevader niet mechanisch bidden en stellen ons dus de vraag wat Jezus bedoelde met dit gedeelte van het gebed dat we zo vaak bidden. Wat wordt bedoeld met dat Koninkrijk? In de Evangelieën spreekt Jezus daar vaak over, maar nergens geeft Hij ons een handige samenvatting van wat het eigenlijk betekent. Dat was in zijn tijd ook niet nodig; Hij kon

er van uitgaan dat het concept van dat Koninkrijk goed bekend was bij zijn toehoorders. Opvallend is dat joden, als ze hun Kaddesj bidden, eerst bidden voor de eer van de naam van God en vervolgens voor de komst voor zijn Koninkrijk. Jezus gebruikte diezelfde volgorde. De Kaddesj zegt over dat Koninkrijk: "Moge zijn Koninkrijk erkend worden in uw leven en in uw dagen en in het leven van het gehele huis van Israël, weldra en spoedig." Er zijn ook versies van de Kaddesj waarin wordt gebeden om het *vestigen* van Gods Koninkrijk.

In het Hebreeuws van het Oude Testament is koninkrijk *malkuth*; dat woord duidt op heerschappij en macht, en slechts in de tweede plaats op een geografisch gebied waarover geregeerd wordt. Dat geldt trouwens ook voor het Griekse woord voor koninkrijk in het Nieuwe Testament, *basileia*. Dat is niet zo vreemd, want het idee van een koning die over een land met duidelijke grenzen regeert, is eigenlijk heel modern. In het Oude Nabije Oosten, of dat nu om Israël, de Amoriëten of de Grieken ging, heerste de koning over zijn stam, waar die zich ook bevond, en hij heerste niet over mensen van een andere stam, ook als die in wezen wel in zijn machtsgebied verbleven. Als dus over het Koninkrijk van God wordt gesproken, gaat dat bijna altijd over Gods gezag of heerschappij als de hemelse Koning over zijn eigen mensen.

In de tijd van Jezus stond voor joden vast dat God Koning over hen was, maar ze baden ook voor de *komst* van zijn Koninkrijk. Wat in de kiem aanwezig

was, zou dan tot volle bloei komen. De verwachting was dat als de Messias zou komen, hij het Koninkrijk van Israël zou herstellen; alle naties zouden zich dan gehoorzaam aan het koningschap van de Messias onderwerpen. Hoop op de komst van het Koninkrijk van God viel samen met *die* toekomstverwachting. Hoe Israël naar die toekomst keek, hing samen met de formatieve geschiedenis van hun exodus uit Egypte. Deze gebeurtenissen vormden het sjabloon voor hoe Israël naar de toekomst keek: het wilde immers opnieuw worden verlost. In de exodus versloeg God de volken die Israël wilden stoppen op hun tocht naar het beloofde land, en in dat beloofde land maakte God een einde aan Israëls vijanden. Dat was waar Israël in de tijd van Jezus opnieuw op hoopte, maar nu met name in verband met de Romeinen die hun land overheersten. Israël kende de woorden van Jesaja die de verwachting van Gods koningschap in de context van de exodus plaatste, die een Messias verwachtte, en die de onderdanen van Gods Koninkrijk adviseerde om heilig te leven in afwachting van hun totale verlossing:

Hoe lieflijk zijn op de bergen
de voeten van hem die het goede boodschap,
die vrede laat horen, die een goede boodschap
brengt van het goede,
die heil laat horen,
die tegen Sion zegt:
Uw God is Koning.
Een stem, uw wachters verheffen hun stem,

tezamen juichen zij,
want zij zullen het zien, oog in oog,
als de HEERE terugkeert naar Sion.
Breek uit in gejubel, juich tezamen,
puinhopen van Jeruzalem,
want de HEERE heeft Zijn volk getroost,
Hij heeft Jeruzalem verlost.
De HEERE heeft Zijn heilige arm ontbloot
voor de ogen van alle heidenvolken;
en alle einden der aarde zien
het heil van onze God.
Vertrek, vertrek, ga daar weg,
raak het onreine niet aan,
ga uit haar midden weg, reinig u,
u die de heilige voorwerpen van de HEERE draagt!
Maar u zult niet overhaast weggaan,
u zult niet als op de vlucht gaan,
want de HEERE zal vóór u uit trekken,
en de God van Israël zal uw achterhoede zijn.

Het was dus waarschijnlijk dat de Joden die Jezus hoorden spreken over het Koninkrijk, in de eerste plaats meenden dat Hij sprak over het herstel van Israël als onafhankelijk, zelfstandig en machtig volk, en dat was voor hen verbonden met de komst van de Messias - de Koning die alle vijandige naties zou onderwerpen. Het wachten was, kortom, op een nieuwe exodus en het binnengaan in het volmaakte Koninkrijk dat aan David was beloofd.

Het Koninkrijk van God stond centraal in de verkondiging van Jezus. Als Markus het begin van de bediening van Jezus beschrijft, zegt hij: Jezus “predikte het Evangelie van het Koninkrijk van God.”⁵⁵ Voor Jezus was dat het hart van zijn opdracht: “Ik moet ook andere steden het Evangelie van het Koninkrijk van God verkondigen, want daarvoor ben Ik uitgezonden.”⁵⁶ Lukas beschrijft dat Jezus dit dan ook deed: “En het gebeurde daarna dat Hij van stad tot stad en van dorp tot dorp trok en er predikte en het Evangelie van het Koninkrijk van God verkondigde.”⁵⁷

Jezus sprak over dat Koninkrijk op verschillende manieren. Toen Hem door enkele Farizeeën gevraagd werd wanneer het Koninkrijk van God zou komen, was zijn antwoord: “Het Koninkrijk van God komt niet op waarneembare wijze. En men zal niet zeggen: Zie hier of zie daar, want, zie, het Koninkrijk van God is binnen in u.”⁵⁸ ‘Binnen in u’ is een beetje vreemd vertaald door de Herziene Statenvertaling. Jezus zei vast niet tegen de Farizeeën waarop Hij vaak zulke zware kritiek had, dat Gods Koninkrijk ‘in hun hart’ aanwezig was of iets dergelijks. Diverse Bijbelvertalingen zeggen: het Koninkrijk van God is ‘in uw midden,’ of ‘onder u,’ of ‘binnen uw bereik.’ Ik denk dat Jezus hier ten diepste op zichzelf wees als de Koning van het Koninkrijk. Dat Jezus zei dat het Koninkrijk niet op waarneembare

55. Markus 1:14

56. Lukas 4:43

57. Lukas 8:1

58. Lukas 17:20-21

manier zou komen en niet op de manier van aardse koninkrijken, was overigens om de Farizeeën te zeggen dat ze *op dat moment* geen dramatische gebeurtenissen moesten verwachten. Jezus vertelde even later aan diezelfde Farizeeën:

En zij zullen tegen u zeggen: Ziehier of ziedaar is Hij. Ga er niet heen en ga er niet achteraan. Want zoals de bliksem flitst van de ene plaats onder de hemel en naar de andere plaats onder de hemel licht, zo zal ook de Zoon des mensen zijn op Zijn dag. Eerst moet Hij echter veel lijden en verworpen worden door dit mensengeslacht.⁵⁹

Toen Jezus zijn leerlingen opdroeg te bidden dat 'Uw Koninkrijk kome,' sloot Hij dus aan bij de algemene joodse verwachting. Hij maakte tegelijk duidelijk dat Hij zelf de verwachte Koning is. In de evangeliën is dit een centrale gedachte die keer op keer wordt onderstreept. In het Oude Testament wordt dikwijls over de Messias als de Koning van Israël gesproken. Talloze profetische beloften spreken van de komende Koning uit het huis van David, die uiteindelijk op de troon van zijn vader David plaats zal nemen en Koning zal zijn over het huis van Jacob voor eeuwig.⁶⁰ Als Jezus in Bethlehem, de stad van David, ter wereld komt, wordt voor het eerst de titel Koning der Joden voor Hem gebruikt. De wijzen uit het oosten vragen

59. Lukas 17:23-25

60. Ezechiël 37:24; 2 Samuël 7:12-16; Lukas 1:32-33

naar de Koning van de Joden.⁶¹ Natanaël zegt tegen Jezus: "Rabbi, U bent de Zoon van God, U bent de Koning van Israël."⁶² Kort voor zijn dood vraagt Pilatus aan Jezus: "Bent U de Koning van de Joden?"⁶³ Toen Jezus ontkleed en met doornen gekroond was, bespotten de soldaten Hem: "Gegroet, Koning van de Joden!"⁶⁴ "Koning der Joden" stond op het kruis waaraan Jezus hing.⁶⁵

In de bijbel worden zowel God als Jezus de Koning genoemd. In de Openbaring van Johannes komt dit goed tot uitdrukking, waar Jezus de Koning der koningen is, en waar ook over God vaak als de Koning wordt gesproken. In veel teksten in Openbaring waarover van die Koning sprake is, is niet meteen duidelijk of het nu om God of Jezus gaat. Een goed bewijs dat de identiteit van Jezus onlosmakelijk met die van God vervlochten is. We geloven per slot van rekening dat er één God is die uit drie 'personen' bestaat. Is God Koning? Is Jezus Koning? Ja. De ene Koning.

Het Koninkrijk van God is een werkelijkheid waar elke gelovige in Jezus automatisch mee te maken heeft. Wie in Hem gelooft, valt onder zijn koningschap. Cyprianus van Carthago schreef in zijn boekje over het Onzevader, dat "Christus zelf het Koninkrijk

61. Matteüs 2:2

62. Johannes 1:50

63. Matteüs 27:11

64. Matteüs 27:29

65. Matteüs 27:39

van God" is.⁶⁶ Wie bij Christus hoort, hoort bij het Koninkrijk van God. Dit geldt niet alleen voor joden die in Hem geloven, maar evengoed voor gelovigen uit andere volken. Wij zijn burgers van zijn Koninkrijk als we in Hem geloven, ongeacht onze afkomst of woonplaats. Of je nu in een atheïstisch land woont, of in islamitische land, als christen ben je een wandelende vertegenwoordiger van Gods Koninkrijk omdat Christus je leven vult en omdat je altijd en overal onder zijn gezag valt.

De bijbel schetst dit gezag waaronder de christen valt overigens op een unieke manier. Door met Jezus te bidden: 'Uw Koninkrijk kome' worden we niet slechts onderdanen van zijn Koninkrijk, maar medebestuurders. Immers, wie Jezus als Koning erkent krijgt de belofte dat hij eenmaal, in dat Koninkrijk van Jezus, zelf ook met Jezus als koning zal heersen. Dat is nogal wat! In de Openbaring van Johannes wordt dit keer op keer onderstreept. "En zij zullen als koningen regeren in alle eeuwigheid," zegt Johannes over de volgelingen van Jezus.⁶⁷ Dat we bidden dat Gods Koninkrijk komt, heeft dus alles te maken met ons hoop op de vernieuwing van de wereld; als de Koning terugkomt zijn wij koningen met Hem. Dat is een formidabel vooruitzicht. Hij betreft ons bij zijn bestuur over de nieuwe wereld. Laat maar komen!

66. Cyprian, *On the Lord's Prayer*, 13

67. Openbaring 22:5; zie ook 2 Timotheüs 2:12

'Uw Koninkrijk kome' is dus niet zomaar een gebed om veranderingen in de samenleving en de wereld; het gaat niet over actievoeren, hoe nuttig ook. Het gaat niet over bomen planten, hoe goed ook, en het is ook niet een gebed dat we brave burgers zullen zijn. Het gebed is de vraag van de burger van Gods Koninkrijk dat God een compleet einde aan onze geschiedenis maakt en dat Hij een nieuwe wereld begint. Het is het gebed van burgers die verlangen dat het Koninkrijk waarbij ze nu al horen, niet alleen de hemel maar ook de aarde zal vullen en vernieuwen. Kirillos, Patriarch van Alexandria (412-444) zei het zo:

De heiligen vragen dat de tijd van de volmaakte heerschappij van de Verlosser zal komen, want ze hebben trouw gewerkt, ze hebben een zuiver geweten, en ze zien uit naar de beloning voor wat ze hebben gedaan. Ze vertrouwen dat ze heerlijk zullen staan in de nabijheid van de Rechter, en dat ze Hem zullen horen zeggen: "Komt, gezegenden van mijn Vader, u erft het Koninkrijk dat voor u bereid is vanaf de grondlegging der wereld."⁶⁸

Maar dat is niet alles. Want aangezien het Koninkrijk ook vandaag al 'onder ons' is, omdat Jezus in ons midden is, hebben we ook vandaag de dag als christenen te maken met dit Koninkrijk. We zijn nu immers al burgers van dat Koninkrijk. En net zoals we ooit met Christus zullen regeren als koningen, hebben

68. Cyril of Alexandria, *Commentary on Luke*, Homily 73

we ook nu al koninklijke bestuursmacht. We kijken nog een keer naar de Openbaring van Johannes; daar lezen we dat Jezus "ons gemaakt heeft tot koningen... voor zijn God en Vader", en "U hebt ons gemaakt tot koningen... en wij zullen als koningen regeren op aarde."⁶⁹ Iets van die bestuurlijk taak is dus ook nu ons deel. Wat zou dit betekenen? We moeten hierbij denken aan twee aspecten van ons christen-zijn.

Door de ongehoorzaamheid van Adam en Eva gingen zonde en dood 'regeren' over alle mensen, zegt Paulus. Echter door Christus ging genade regeren. Die genade is ons gegeven, waardoor wij nu ook 'in het leven regeren,' aldus Paulus. Dat is 'door Jezus Christus, onze Heer.'⁷⁰ Als wij als vernieuwde mensen op aarde leven, doen we eigenlijk wat ooit van Adam en Eva werd verwacht, namelijk dat ze zouden 'heersen' over de wereld als gehoorzame beeld dragers van God.⁷¹ Helaas ging de zonde over hen heersen. Dat is door Jezus dus teniet gedaan. Wij zijn door Hem weer tot heersers gemaakt. Dat proces is nog niet voltooid, we hebben veel te leren, maar zijn nieuwe wereld komt eraan en wij zijn van de partij. Heersen betekent dus onder andere: niet meer door de zonde worden beheerst, maar leven zoals God dat wil.

Een ander aspect van ons nu-al-koningen zijn, zit precies in het Onzevader verborgen. Als wij samen met onze Koning tot onze Vader bidden, doen we

69. Openbaring 1:6; 5:10; 20:4, 6;

70. Romeinen 5:17-21

71. Genesis 1:26-28

mee met zijn bestuur over de wereld, ook vandaag. De volheid moet nog komen, maar ons gebed achter Jezus aan, maakt ons nu al koningen met Hem. En natuurlijk bidden we voor de volheid daarvan, dat zijn koningschap volledig wordt, niet alleen in de hemel maar ook op onze aarde. Bidden is met Jezus regeren. Wat een macht heeft God je in handen gegeven.

Eenmaal zal dat Koninkrijk volledig worden uitgerold in onze wereld, maar het is er al, overal waar mensen in Christus geloven. Dat is vooral werkelijkheid waar twee of drie samen zijn in de naam van de Heer. We zagen dat het Onzevader een gebed is dat we samen bidden als christenen, en als we bidden dat Gods Koninkrijk kome, doen we dat dus ook samen. Waar we nu samen zijn als gelovigen, is zijn Koninkrijk in de kiem al aanwezig, want de Koning is aanwezig. In deze gemeenschap van Christus wordt door de verkondiging van het Woord en door de viering van de sacramenten, het Koninkrijk van God nu al beleefd, als voorschot op de volle vernieuwing die komen gaat. De verkondiging van Gods Woord, binnen en buiten de kerk, en het vieren van de sacramenten in de kerk, belichamen Gods Koninkrijk en zijn daarom ook deel van hoe God zijn Koninkrijk de wereld in brengt. Het is hoe de Kerk en de gelovigen de volheid van het Koninkrijk als het ware naar onze eigen tijd trekken. Maar dit is wel een Koninkrijk waar het kruis centraal staat. De kerk zal nooit een succesverhaal worden, We zijn als Kerk van

Christus aan onze exodus bezig en dat is een pijnlijk weg. Tot de wederkomst van Christus zijn we als Kerk in de woestijn. Eerst moesten we als christen afstand nemen van onze eigen samenleving en Christus hoger achten, en daarna kwamen we in de woestijn terecht waar het ook lang niet makkelijk is. 'Maranatha' bidden we dus... Kom Heer. Zijn komst is wat we verlangen, en dat is volledig in de handen van God. We wachten op het beloofde land. Als Kerk en gelovigen participeren we nu al in de toekomst van Christus, we ervaren er al iets van. Hij is in ons midden om harten en levens te veranderen totdat het zover is dat God de finale verandering de wereld binnenbrengt.

We verlangen ernaar dat ook nu al meer van God en zijn Koninkrijk zichtbaar wordt in ons midden. Daarom leidt voor christenen die het Onzevader bidden, het gebed 'uw Koninkrijk kome' ook tot zelfreflectie, zowel in de gemeenschap van de Kerk als individueel. De vraag is: hoe kan dat Koninkrijk in ons en in mij meer gestalte krijgen? Origenes zegt het zo: "Iemand die bidt voor de komst van het Koninkrijk van God, bidt dat het Koninkrijk van God in hemzelf gestalte krijgt, dat het vrucht draagt en in hemzelf volmaakt wordt."⁷²

De context van het Onzevader, de Bergrede, geeft goed aan hoe Gods Koninkrijk in ons leven meer gestalte kan krijgen: Door te leven in overeenstemming met de woorden van Jezus. Wie

72. Origen, *On Prayer*, 25.1

de geboden van God naleeft en deze aan anderen onderwijst, is 'groot in het Koninkrijk der hemelen'.⁷³ Wie de wil van de Vader in de hemel doet, zal het Koninkrijk binnengaan.⁷⁴ Vooral de zaligsprekingen in Matteüs 5 zijn een goede samenvatting van wat we moeten doen om te leven als goede burgers van het Koninkrijk van Jezus. Van de armen van geest (nederige mensen) wordt gezegd dat ze zich bewoners van het Koninkrijk mogen weten. Wie zo leeft, leeft als burger.⁷⁵ Zo iemand moet wel op problemen rekenen, zelfs op vervolging. Maar juist dat onderstreept hun burgerschap van het Koninkrijk van God.⁷⁶ Dat we als ware burgers van Gods Koninkrijk botsen met de wereld waarin we leven is logisch. Wie niet meedoet met de cultuur van de samenleving waarin hij of zij woont, is een vreemde eend in de bijt, en zo'n wandelende vertegenwoordiger van de Koning is mateloos irritant voor veel mensen die Hem niet als Koning erkennen. Vergeet niet, we bidden dat 'Uw Koninkrijk kome.' Het gaat niet om een beter Nederland, of dat ik persoonlijk een prettiger leventje mag leiden. Het gaat om wat God wil. Dat Jezus zegt dat we moeten zoeken naar het Koninkrijk van God en zijn gerechtigheid is een opdracht voor vandaag voor elke gelovige, en gezien al Jezus' woorden in de Bergrede betekent het zoeken van Gods Koninkrijk op

73. Matteüs 5:19

74. Matteüs 7:21

75. Matteüs 5:3

76. Matteüs 5:10

persoonlijk niveau een gebed dat we zullen leven in overeenstemming met de wil van God. Hierover gaat het volgende gebed in het Onzevader.

Het gebed 'Uw Koninkrijk kome' is in de eerste plaats een vraag aan God om dit te doen, niet een soort opdracht aan onszelf om dit voor elkaar te boksen. Het gaat om de vernieuwing van de wereld, en dat is in Gods handen. En als we dit gebed op onszelf persoonlijk toepassen is het even urgent: We kunnen ons eigen leven-voor-God niet verbeteren door ons aan de eigen haren omhoog te trekken. God moet het doen. Als Hij niet in ons werkt, zijn we niet in staat Hem te gehoorzamen. En als Hij ons niet helpt om te bidden, komt er niks van. We zijn totaal van zijn goedheid afhankelijk. Maar dat geeft niet, Hij is immers onze Vader?

5. Uw wil geschiede, zoals in de hemel zo ook op de aarde

Wat is de wil van God? Voor veel christenen is dit een belangrijk en uiterst persoonlijk thema, dat al gauw overgaat in de vraag: 'wat moet ik doen?' Het is natuurlijk goed om je af te vragen wat de wil van God met je persoonlijk leven te maken heeft, maar niet te snel! De wil van God gaat over veel meer dan wat jij individueel doet.

Als we ergens kunnen zien wat God wil, dan is het in het leven van Jezus: God die mens geworden is. Hij zei: "Ik ben uit de hemel neergedaald, niet opdat Ik Mijn wil zou doen, maar de wil van Hem Die Mij gezonden heeft."⁷⁷ Zelfs met de duisternis van zijn lijden voor ogen, bad Jezus: "Niet zoals Ik wil, maar zoals U wilt."⁷⁸ Jezus wilde niets anders dan de wil van God doen, en Hij liet door zijn leven en zijn woorden zien wat die wil van God is. Hij genas zieken en wekte mensen op uit de dood; Hij vergaf mensen hun zonde; Hij verkondigde het evangelie. Met alles wat Hij deed en zei, liet Hij zien dat God de genezing van de wereld, in het bijzonder van de mensheid wil. Jezus kwam om de mensheid met God te verzoenen; daarin is onze genezing opgesloten. Dat is de wil van God.

Een logische consequentie voor Paulus en de andere apostelen van hun kennis van God en diens wil, was

77. Johannes 6:38; 4:34; 5:19; 8:29; 17:4

78. Mattheüs 26:39

hun zendingswerk. Ze gingen de wereld in om alle mensen het evangelie te verkondigen, want God "wil dat alle mensen zalig worden en tot kennis van de waarheid komen."⁷⁹ Daarom zond Jezus zijn Kerk de wereld in, om alle mensen tot volgelingen van Hem te maken. Dat is in het algemeen de wil van God; zijn wens is dat alle mensen op aarde Hem kennen en voor Hem leven. Misschien kan je zeggen dat het gebed 'uw Koninkrijk kome' vooral ging over de wens dat God zijn heerschappij over de wereld daadwerkelijk zal opnemen, terwijl het gebed 'Uw wil geschiede' meer te maken heeft met het leven van de mensen onder die heerschappij van God. Bidden dat de wil van God wordt gedaan, is dus een gebed voor een verandering van het hart en het gedrag van de mensen. En wij, als burgers van Gods Koninkrijk, bidden voor de verspreiding van het evangelie door de prediking van de Kerk, om de toekomstige werkelijkheid waar alle mensen Gods wil doen, nu al deels te realiseren in onze tijd. We willen nu al voor God leven, en we wensen en bidden dat veel meer mensen dat ook gaan doen.

Dat wij persoonlijk voor God leven is dus ook onderdeel van de wil van God. Aan de kerk in de stad Thessalonica schreef Paulus, "Want dit is de wil van God: uw heiliging."⁸⁰ Dit is van groot belang. De Hebrëënbrief zegt hierover: "Want u hebt volharding nodig, opdat u, na het volbrengen van de wil van

79. 1 Timotheüs 2:4; Matteüs 28:20; Handelingen 1:8.

80. 1 Thessalonicenzen 4:3

God, de vervulling van de belofte zult verkrijgen."⁸¹
Jezus onderwijs om te bidden dat de wil van God zal geschieden, was onderdeel van zijn Bergrede. Gezien die context kan je dus ook zeggen: De wil van God is dat we ons aan die Bergrede houden.

Het gebed dat de Heer ons leert is een gebed van de christelijke gemeenschap, en niet in de eerste plaats van jou of mij als individu. We bidden het samen. De wil van God zoals tot uitdrukking gebracht in de Bergrede gaat om de christelijke gemeenschap - dat is de hele Kerk. God wil dat we met elkaar omgaan zoals Jezus dat in de Bergrede uitlegde. Dat is de wil van God. De mensen die samen deel uitmaken van Gods Koninkrijk omdat ze samen Jezus volgen, houden zich aan de leefregels van de gemeenschap. Kirillos van Alexandria zei hierover in een preek: "De wil van God is dat de Kerk op aarde, die het zichtbare beeld en de gelijkenis van de Kerk van de eerstgeborenen in de hemel is, Christus zal behagen."⁸²

Even eerlijk. Hoe serieus zijn we als we vragen dat Gods wil geschieden zal? We zijn veel beter in een gebed dat onze eigen wil gebeuren mag. We vragen liever eerst om brood of om wat we maar nodig hebben. Wij willen hebben wat wij menen dat we nodig hebben en waar we denken recht op te hebben. De drang tot onafhankelijkheid zit zo diep in ons. We willen liever autonoom zijn dan van God afhankelijk.

81. Hebreëen 10:36

82. Cyril of Alexandria, *Commentary on Luke, Homily 74*

Zelfs als we denken dat we Gods wil doen, is daarbij zo vaak een heleboel 'eigen wil' aanwezig. Door serieus te bidden dat Gods wil mag gebeuren, leggen we de lat dus wel heel hoog!

We dwingen onszelf hiermee tot constante reflectie. Dit gebed leidt dus ook tot een reflecteren op onze diepste intenties. Évely schreef scherpe woorden in zijn boek over het Onzevader: "Het kruis is ondragelijk. De wil van God is precies wat voor ons ondragelijk is. God is ondragelijk, onmogelijk om mee te leven, niet te tolereren."⁸³ Dat zijn nuttige woorden, die ons helpen om te beseffen dat ons geloof, ons christendom, nooit makkelijk is. Het is tegendraads en dus pijnlijk. Onszelf wegcijferen en Christus behagen is niet niets. Als het makkelijk is hebben we waarschijnlijk God in een hokje gestopt en onze wil aan God opgelegd. We bidden bovendien dat op aarde Gods wil wordt gedaan zoals dat ook in de hemel gebeurt. Zoals de engelen de wil van God doen, wensen ook wij als gemeenschap van gelovigen samen te doen wat God van ons vraagt.

De woorden 'gelijk in de hemel, also ook op aarde' gaan niet alleen over het derde gebed van het Onzevader, maar net zo goed over de eerste twee. In de hemel wordt Gods naam heilig behandeld, Hij regeert daar als Koning en daar wordt zijn wil gedaan. We bidden dat wat in de hemel werkelijkheid is, ook op aarde zal gebeuren. Dit is een goed medicijn tegen een al te 'geestelijk' evangelie. Er zijn christenen die

83. Evely, *We dare to say Our Father*, p. 75

denken dat onze eindbestemming ergens ver weg is, voorbij de wolken, en dat God weinig interesse heeft in de wereld, 'die toch zal vergaan.' Maar Jezus leerde ons niet te bidden, 'haal me uit deze wereld weg.' Hij leerde ons het omgekeerde te bidden, namelijk dat wat nu in de hemel is, naar de aarde zal komen: de eer van Gods naam, Gods Koninkrijk, diens wil.

Door deze parallellie van de eer van zijn naam, zijn Koninkrijk en zijn wil in het oog te houden, is het ook makkelijker te begrijpen dat Jezus het met de bede 'uw wil geschiede' niet in de eerste plaats over Gods wil voor ons individuele leven had. Zoals we bidden dat eenmaal de naam van God zal worden geheiligd, en dat eenmaal het Koninkrijk van God mag komen, bidden we dat eenmaal de volle wil van God zal worden gedaan in de hemel en op de aarde. Dit is een gebed om de voleinding van alle dingen. Het is dus ook geen partijprogramma. Het is niet alsof we tegen elkaar zeggen: 'laten we nou eens even lekker samen de wil van God gaan doen, dan zal de wereld zoveel beter worden...' Dat zou wel een enorme zelfoverschatting zijn. De Kerk is simpelweg te onheilig en het is niet voor niks dat we *bidden* dat de wil van God wordt gedaan. Wij kunnen dat zelf niet.

Met ons gebed scharen we ons achter Jezus, die Zelf dit gebed *voor* ons bidt en die ons leert met Hem mee te bidden. Hij is degene die voor de volle 100 procent deed wat God van ons allen vraagt; als we dit gebed met Hem bidden voor de troon van God in de hemel,

weten we dat God ons gebed verhoort. Zoals God in de hemel alle eer krijgt als almachtige Koning, en zoals zijn wil daar volmaakt wordt gedaan, zal dat zeker ook op aarde gaan gebeuren. Jezus bidt er samen met ons voor en daarom weten we dat God ons gebed gaat verhooren.

God wil alle dingen nieuw maken; Hij zal de wereld herscheppen tot een paradijs waar Hij wordt gediend. Aangezien we als gelovigen nu al deel uitmaken van die nieuwe schepping, is het geen wonder dat ook vandaag in onze gehoorzaamheid aan de wil van God iets van die nieuwe schepping zichtbaar is. Immers, de Koning is reeds in ons midden. We verlangen nu al naar leven in overeenstemming met de grondwetten van zijn Koninkrijk, zelfs al is onze wil daartoe onvolmaakt en onze gehoorzaamheid zwak. Op persoonlijk vlak mogen we dit gebed bidden met de wens dat alles waarvan we weten dat God het van ons persoonlijk wil, door Hem in ons leven tot stand wordt gebracht. Dat is een gebed van enorme nederigheid, want je zegt er mee dat je dit zonder Gods ingrijpen niet kan. Als we ons aan Gods geboden zoals uitgedrukt in de Bergrede houden, is dat omdat we God hebben gebeden dit in ons te doen. Onze eigen wil is niet sterk genoeg en onze kracht is te gering. Daarom zegt Paulus aan de gemeente in Filippi: "... want het is God, Die in u werkt zowel het willen als het werken, naar Zijn welbehagen."⁸⁴

84. Filippenzen 2:13

Bidden dat Gods wil geschiede, heeft niet te maken met een soort lijdzaamheid om wat ons overkomt als de wil van God te aanvaarden. Soms gebeuren er dingen die heel beroerd zijn en waaraan je naar het lijkt niks kan veranderen. 'God wilde het...' kan je dan misschien soms denken. Maar dit gebed dat Jezus ons leert heeft met zo'n gelaten houding niets te maken. Het is juist een vooruitzien naar de grote verandering die komen gaat, en een daarop vooruitlopen als Kerk en persoonlijk.

Bidden dat de wil van God zal gebeuren hangt samen met liefde voor en vertrouwen op God. Wie God als vader kent, weet dat Hij alleen het goede met ons voorheeft. Als je dat weet, ben je niet bang dat de wil van God iets kwalijks voor je zou kunnen zijn, ook al is lang niet alles wat ons overkomt prettig. Wie Hem als vader kent, weet dat Hij altijd wijs en liefdevol handelt. Dan kan je bidden: 'God, doe met Mij wat u wilt; in uw handen ben ik altijd veilig.' Hij wil de hele wereld nieuw maken, vol van liefde, vrede en blijdschap. Als dat Gods doel is, kan zijn wil toch nooit iets slechts voor ons zijn?

Het is ingewikkeld als mensen gaan vragen: 'Wat is de wil van God voor mijn leven.' Voor veel christelijke tieners gaat dit om existentiële zaken: wat te studeren, welke jongen te *daten*, waar te wonen, kortom, 'wat moet ik met mijn leven doen.' Meestal stellen mensen zich met het ouder worden deze vraag steeds minder. Jammer eigenlijk, want de vraag is goed. Maar ik denk dat het antwoord

elke keer weer moet leiden naar de algemene wil van God: die wil dat de wereld vernieuwd wordt, en dat alle mensen nu al een vernieuwd leven met Christus leiden. Daar draait het God om, niet zozeer om de vraag wat voor kleren ik vandaag aantrek, wat voor werk ik zoek, waar ik woon. Hoewel, gezien vanuit de toekomst van Gods Koninkrijk en onze kennis van hoe Hij wil dat deze wereld wordt, moeten we ons leven en onze keuzes wel tegen dat licht houden. Maar ik denk dat we dan toch steeds weer uitkomen bij de keuze voor een levensstijl, een beroep, een partner, een woonplaats, die past bij ons inzicht in de wil van God zoals uitgedrukt in de bijbel en met name in de Bergrede. En als we serieus belangrijke keuzes in ons leven moeten maken, is het natuurlijk goed om te bidden dat 'uw wil geschiede.' Als je dat in vertrouwen op je hemelse Vader bidt, weet je dat God, als jij zelf je keuzes maakt, je wijsheid geeft en sturing. We bidden, we kiezen een weg, en geloven dat Gods wil geschiedt. Wie God liefheeft en zijn naaste dient, doet de wil van God, en de vraag waar en hoe je precies moet doen, is eigenlijk maar secundair. Onze Vader is geïnteresseerd in elk onderdeel van ons leven, en Hij wil bij onze keuzes betrokken zijn; dat wil echter niet zeggen dat er voor Hem telkens maar één juiste keus is die wij kunnen maken. Worstel dus niet teveel met deze persoonlijk vraag van wat God met je leven wil: bid het Onzevader samen met Jezus, leef voor Hem, en neem op die manier je besluiten.

Dat Jezus ons op de *berg* leerde bidden voor de wil van God, terwijl Hij op die berg de wil van God verduidelijkte, is een heenwijzing naar Mozes op de berg Sinaï. God maakte daar zijn wil bekend met de Tien Geboden en de overige wetgeving. Op de berg Sinaï kwamen hemel en aarde samen. God sprak daar met Mozes, die bij God was namens het volk. God gaf zijn wetten zodat zijn wil op aarde zou worden gedaan. God toonde Mozes de hemelse tempel, om naar aanleiding daarvan de tabernakel op aarde te maken. Israëls godsdienst was niets minder dat het uitvoeren van de hemelse wil van God in hun aardse leven en de eredienst in de tabernakel en de tempel werd beschouwd als een werkelijke ontmoeting van God en mens. Die mensheid werd in de tabernakel vertegenwoordigd door de Hogepriester die eenmaal per jaar in het heilige der heiligen mocht komen. Jezus is onze Hogepriester die voor altijd - niet slechts eenmaal per jaar - voor God staat, om voor ons, namens ons en met ons te bidden.

Jezus leert ons het Onzevader te bidden, en als we dat bidden, doen we dat samen met Jezus en met elkaar tot de Vader die door Jezus ook *onze* Vader is geworden. Wie dit gebed bidt, is dus nooit alleen. Jezus doet mee, net als miljoenen medegelovigen. Dag in dag uit stijgen onze gebeden op tot God, krachtig gemaakt omdat het Jezus Zelf is die dit bidt, samen met zijn lichaam op aarde, al 20 eeuwen lang en over de hele wereld. Dat Jezus ons Zelf voorgaat

in het gebed en dat zoveel medegelovigen wereldwijd meebidden, is troostrijk. Soms, als ik niet goed kan bidden, als het niet goed met me gaat, dan hoef ik me niet meteen panisch te voelen, want anderen die de woorden van het Onzevader gebruiken, bidden dan namens mij en dus ook vóór mij. Jezus Zelf staat vooraan in het bidden tot God voor ons allemaal, dag in dag uit. Omdat wij bidden met Hem mogen we de volle zekerheid hebben dat Gods naam eenmaal zal worden geëerd in het Koninkrijk dat de wereld zal vullen en waar zijn wil wordt gedaan. En dat gebed heeft vandaag de dag enorme invloed op de Kerk van Christus, waar we ook nu al God eren en gehoorzamen, door de werking van zijn Heilige Geest.

De woorden 'zoals in de hemel zo ook op de aarde' vormen een soort scharnier in het Onzevader. Vóór deze woorden bidden we voornamelijk om de eer van God en dat zijn plannen voortgang vinden. In de hemel heeft God alle macht, en ons gebed is dat dit ook op aarde zichtbaar wordt. God moet dat doen, we kunnen dat zelf niet. Zelfs goed bidden kunnen we niet. We wachten op de volle doorwerking van onze bevrijding uit Egypte, en zien uit naar het beloofde land. Nu zijn we onderweg door de woestijn van het leven. We bidden hierna voor onze strijd om te leven in de woestijn. God de Vader is bij ons, maar het leven blijft een worsteling.

6. Geef ons heden ons dagelijks brood

Samen bidden we tot onze Vader. Wat is er natuurlijker voor een kind dan om zijn of haar vader om eten te vragen? Ging het in de voorgaande gebeden om de eer van God, om zijn Koninkrijk en om zijn wil, nu richten we ons in gebed tot God met het oog op onze eigen eerste levensbehoeften. Het is waar dat Jezus ons leert dat de mens niet alleen van brood kan leven, maar van elk woord dat God spreekt, maar zonder brood kunnen we ook niet.⁸⁵ Je zou dus denken dat het gebed om ons dagelijks brood vrij recht-toe-recht-aan is, maar het zit vol diepere lagen.

Bidden om eten is normaal, hoewel velen van ons waarschijnlijk nooit meemaken wat het is om een lege koelkast te hebben, of helemaal geen koelkast. In 2018 leden 820 miljoen mensen wereldwijd honger.⁸⁶ Zelfs in ons welvarende Nederland waren 151.000 mensen afhankelijk van voedselbanken omdat ze zelf niet genoeg te eten hadden.⁸⁷ Mijn moeder maakte in Velzen-Noord de hongerwinter van 1944 mee, en haar ouders wisten wat het was, bidden om je eten. Ze moesten hun drie jongedochters, waaronder mijn moeder Aafje van 11, lopend naar Groningen sturen want daar was tenminste te eten. Die ervaring heeft

85. Deuteronomium 8:3, Matteüs 4:1-11

86. The State of Food Security and Nutrition in the World 2019. Safeguarding against economic slowdowns and downturns (Rome, FAO, 2019) p.vii. Zie <http://www.fao.org/3/ca5162en/ca5162en.pdf> (bekeken oktober 2020)

87. Feiten en cijfers voedselbanken Nederland 2020, op voedselbanken.nl

velen van de generatie die de Tweede Wereldoorlog meemaakten, voorzichtig gemaakt met eten. Vooral geen overdaad, was het adagium, en dat werd door veel protestanten elke dag gebeden: 'leer ons voor overdaad ons wachten.' Dat staat haaks op de mentaliteit die tegenwoordig veel mensen lijken te hebben. Overdaad is juist fijn en als je iets wilt en je kunt het krijgen, wat houdt je dan tegen? Het gebed dat Jezus ons leert is dan pijnlijk, als we het tenminste serieus nemen. Jezus leert ons om te bidden dat we vandaag ons dagelijkse eten krijgen. Dat gebed gaat er dus van uit dat we het eten dat we vandaag nodig hebben, nu nog niet in ons bezit hebben, en ook dat we niet bidden om een voorraad voor de hele week of langer. Dit veronderstelt een eenvoudige levensstijl en een enorm Godsvertrouwen, en het is zeker moeilijk te rijmen met onze volle kelders, koelkasten en vriezers. Jezus zegt ons bovendien te bidden voor dagelijks brood, niet voor dagelijkse lekkernijen.

Ik denk trouwens dat we bij 'dagelijks brood' evengoed mogen denken aan de kleding die we nodig hebben, of geld om de huur te betalen. Het gaat om de eerste levensbehoeften. Maarten Luther, de Hervormer, zei dat als we bidden voor ons dagelijks brood, we in feite bidden voor

...alles wat nodig is om ons leven te bewaren, zoals voedsel, eensgezind lichaam, goed weer, een huis, een vrouw, kinderen, een goede regering, en vrede. En dat God ons mag bewaren van alle soorten

rampen, ziektes, zware tijden, oorlog, revolutie, en dergelijke.⁸⁸

Jezus lijkt met dit gebed aan te sluiten bij de exodus-ervaring van Israël. N.T. Wright schrijft dat met het gebed om dagelijks brood, Jezus "zijn volgelingen verbindt met de woestijn-generatie en hun behoefte aan Gods dagelijkse voorziening."⁸⁹ Israël was onderweg door de woestijn, en dreigde te verhongeren.⁹⁰ Ze klaagden steen en been dat het in Egypte veel beter was, waar ze immers brood en vlees te over hadden. Voor een volk dat een maand eerder uit slavernij was verlost, was dit wellicht wat overdreven; aan de andere kant van het hek lijkt het gras doorgaans groener. God, de Vader van Israël, hoorde de klacht en gaf Israël brood en vlees. Veertig jaar lang regende het brood in de morgen en kwartels in de avond. Dit brood, manna, bedekte elke morgen de woestijn en er was genoeg voor alle mensen. Opvallend is Gods opdracht: ieder mocht alleen genoeg voor zichzelf voor die ene dag verzamelen. Als men meende meer te moeten verzamelen, voor de zekerheid, voor morgen, dan bleek dat brood de volgende dag te rotten. De Israëlieten ontvingen elke dag hun dagelijks brood.

Dat Jezus zijn volgelingen leert om zo te bidden, verbindt zijn volgelingen aan de ervaring van Israël in

88. Maarten Luther in zijn *Korte Catechismus*, over dit gebed

89. Wright, *The Lord's Prayer as a Paradigm of Christian Prayer*, pp. 132-154

90. Exodus 16:1-3

de woestijn. In feite houdt dit een enorme belofte in. Wie Christus volgt en met Hem dit gebed bidt, mag er zeker van zijn dat God voor hem of haar zorgt. Tegen mensen die zich bezorgd maken over kleding of eten, zegt Jezus dat wie eerst Gods Koninkrijk zoekt, al die dingen erbij krijgt.⁹¹ In het Onzevader zoeken we eerst Gods Koninkrijk, en daarna vragen we Hem om voor ons te zorgen. En dat doet Hij! God is immers bij zijn volk op de reis door de woestijn naar het beloofde koninkrijk. Tegelijk onderstreept Jezus door zijn woordkeus en door te verwijzen naar het manna in de woestijn, dat genoeg ook echt genoeg moet zijn. Maar dat kan voor mensen die prioriteit geven aan God en diens eer, diens Koninkrijk en diens wil, toch geen probleem zijn?

Net zoals we samen als gelovigen tot onze Vader bidden, bidden we ook samen: geef *ons* heden *ons* dagelijks brood. Dit is geen individueel gebed, maar het gebed van een gemeenschap. Samen, als gezin van God, bidden we dat we met elkaar genoeg te eten hebben. Als een gezinslid dan een brood krijgt, deelt hij dit met alle kinderen. Laat dit tot je doordringen en je ziet hoe dit ons leven wel radicaal op zijn kop moet zetten. Ga maar na: als je zondag in de kerk samen bidt om genoeg te eten, om genoeg kleding, om genoeg geld om van te leven, dan bidden we dit samen met elkaar, en met Jezus. Zijn gebed, samen met ons, wordt *natuurlijk* verhoord. God zorgt dat de hele Kerk

91. Matteüs 6:32-33

gezamenlijk genoeg heeft. Als sommigen misschien even een tekort hebben, wordt dat aangevuld door degenen die nu een volle koelkast hebben. Paulus onderstreept deze principiële onderlinge zorg als hij de Korintische kerk aanzet tot een collecte voor de armen ver weg, in Jeruzalem.⁹² Welke verantwoording heb jij om de armeren in je kerkelijke gemeenschap daadwerkelijk bij te staan? Als je iemand financieel of met eten helpt doe je niks anders dan meewerken met de Heer die zorgt dat niemand tekort komt. En als jij zelf tekort komt, is het geen schande dat je aan je kerk vraagt om je bij te staan. Alles wat de gemeenschap heeft, hebben we van God die voor ons zorgt.

Op grotere schaal is dit evengoed belangrijk. Wereldwijd is genoeg eten beschikbaar, maar het is beroerd verdeeld. Wij bidden op zondag het Onzevader, maar dat doen leden van onze christelijke familie in Zimbabwe, Brazilië, en India evengoed. God is een goede vader die het gebed van zijn kinderen om eten verhoort; als christenen in arme landen, of in arme wijken van onze westerse wereld, met honger naar bed gaan, moeten wij onszelf goed bezinnen. God heeft niet voor te weinig eten, of geld, gezorgd, maar Hij heeft dat misschien wel aan jou gegeven omdat die armen dat nodig hebben. Dit woordje 'ons' in het gebed heeft dus verregaande, radicale consequenties voor onze levensstijl.

92. 2 Korinthe 8:14-15

Als we concluderen dat dit een gebed is van de gemeenschap, en niet van ieder individueel, kan dit niet anders dan tot een nieuwe levensstijl leiden, waarbij zorg voor anderen en geven aan wie minder hebben, centraal staat. Het gebed zet ons aan tot dankbaarheid voor het vele dat wij hebben, en moet ons tegelijk leiden tot een besef van spijt dat we zoveel voor onszelf houden terwijl anderen tekort hebben. Dankzij Jezus, die met en voor ons bidt, hebben we samen meer dan genoeg. Daar mogen we God dankbaar voor zijn. De Anglicaanse theoloog William Barclay zegt concluderend, dat dit gebed dus “niet alleen aan God vraagt om ons te geven wat we nodig hebben; het is ook een gebed dat wij ons dagelijks brood met anderen mogen delen.”⁹³ Het is een onaanvaardbaar dat de overvloed die wij hebben, niet terecht komt bij degenen die lijden en tekort hebben. “De christelijke kerk heeft nooit kunnen leven met een goed geweten als ze niet bad en werkte voor brood in de wereld,” aldus Bruner.⁹⁴ Vraag je maar af wat het in dit verband betekent dat je in het Onzevader ook ‘uw wil geschiede’ hebt gebeden. Wat wil God dat *jij* met je overvloed doet?

Mogen christenen dan niet rijk zijn? Paulus zegt toch dat we onze verlangens bij God bekend mogen maken?⁹⁵ En Jezus zegt dat wat we ook bidden, God

93. Barclay, *Mathew*, pp. 215-219

94. Bruner, *Matthew*, pp 305-308.

95. Filippenzen 4:6

het zal geven?⁹⁶ Maar die woorden zijn gericht aan volgelingen van Jezus die van Hem hebben geleerd dat de wensen van hun hart door Jezus worden bepaald. Interessant in dit verband is dat Paulus' woorden: "laat uw verlangens [...] bekend worden bij God", worden voorafgegaan door: "Wees in geen ding bezorgd." Dat was ook de context waarin Jezus zijn volgelingen leerde te bidden voor hun dagelijks brood. Nauwelijks had Jezus zijn leerlingen het Onzevader aangeleerd, of vijfmaal zei Hij dat we niet bezorgd moeten zijn over of we genoeg eten en kleding hebben, en dat we geen schatten op aarde moeten verzamelen omdat we niet tegelijk God kunnen dienen en ook de geldgod Mammon.⁹⁷ Het idee dat God gediend is met ons gebed om luxe, staat dus haaks op zijn geopenbaarde wil en op de grondregels van zijn Koninkrijk. Een gebed om luxe, om dingen die je niet nodig hebt, heeft iets van spotten. Je koelkast of je garage willen vullen met wat echt overdadig is, terwijl andere kinderen van onze Vader tekort komen, is onethisch. Om dan aan onze Vader om luxe te vragen, is een klap in zijn gelaat, omdat wij met ons gedrag en ons gebed zijn andere kinderen tekort doen. Paulus zegt tegen Timotheüs: "Beveel de rijken in deze tegenwoordige wereld dat zij niet hoogmoedig zijn, en hun hoop niet gevestigd houden op de onzekerheid van de rijkdom, maar op de levende God, Die ons alle dingen in rijke mate verschaft

96. Johannes 16:24; Matteüs 7:7

97. Matteüs 6:25-34

om ervan te genieten; ook om goed te doen, rijk te zijn in goede werken, vrijgevig te zijn en bereid om samen te delen." Veel *hebben* is een zegen van God, maar veel *houden* staat haaks op Zijn wil zolang anderen tekort komen.

Voor wie zich wat al te comfortabel in het leven heeft genesteld, is dit gebed dus een aanzet tot persoonlijke verandering en tot een radicale visie op sociale gerechtigheid in de wereldwijde christelijke gemeenschap. Het is niet te tolereren dat christenen met honger naar bed gaan of geen dak boven hun hoofd hebben. En net zoals bidden voor ons dagelijks brood niet betekent dat we stoppen met werken en achterover leunen, kan bidden voor eten voor de hongerige wereld niet samengaan met een passieve houding. We moeten iets *doen*. Het is goed om regelmatig onze levensstijl onder de loep te nemen en te zien hoe ons leven, ons consumeren, onze bankrekening, overeenkomen met het Koninkrijk van God waar genoeg is voor iedereen en waar niemand tekort hoeft te komen. God gaf zijn Zoon voor ons, en dit DNA van gevende liefde zit in de volgelingen van Jezus. Ons geefgedrag zegt dus iets over onze relatie met onze Heer.

Het jodendom in de tijd van Jezus keek uit naar 'brood eten in het komende Koninkrijk'. We zien in de evangeliën dat Jezus vaak maaltijden genoot met allerlei soorten mensen. Tijdens een van die maaltijden zei iemand tegen Hem: "Zalig is hij die

brood zal eten in het Koninkrijk van God.”⁹⁸ Dit was de hoop van Israël, dat God zijn Koninkrijk zou brengen en dat daar overvloed zou zijn van eten en drinken. Al die maaltijden van Jezus met allerlei mensen waren in wezen een vooruit grijpen op dat komende Koninkrijk. Als we God vragen om ons dagelijkse brood, vragen we of Hij ons alvast een voorproefje wil geven van het goede leven in zijn eeuwige Koninkrijk, als dat niet alleen in de hemel maar ook op aarde zal zijn. Elke keer als we eten, danken we God dat Hij nu al, ook tijdens onze exodus naar het beloofde land, zorgt dat wij niets te kort komen. Als we eenmaal in dat beloofde land arriveren waar het leven overvloedig is, hoeft Hij geen brood en vlees meer uit de hemel te laten regenen.

Als Jezus in het Onzevader verwijst naar het manna dat Israël at in de woestijn, dan is het niet vreemd om aan onze Heer Jezus Zelf te denken. Hij noemde zichzelf het ware manna en het brood des levens dat God geeft⁹⁹. Kerkvader Tertullianus zag deze geestelijke betekenis in het gebed om dagelijks brood. “Christus is ons brood, want Christus is leven en het leven is brood. [Jezus] zei, ‘dit is mijn lichaam.’ Als wij vragen om ons dagelijks brood, vragen we om eeuwig in Christus te zijn en om onafscheidelijk verbonden te zijn met zijn lichaam.”¹⁰⁰ Voor Tertullianus was het ondenkbaar om het 'eeuwig in Christus' te zijn los te

98. Lukas 14:15

99. Johannes 6:33-35

100. Tertullianus, *Over het gebed*, 6

zien van de Eucharistie. Voor de theologen van de Vroege Kerk was 'ons dagelijks brood' een heenwijzing naar de Eucharistie, wat praktisch hetzelfde voor hen was als een focus op Jezus Zelf.

In de Vroege Kerk werd door diverse kerkleiders gewezen op het eigenaardige woord dat wordt gebruikt voor 'dagelijks', in 'geef ons heden ons dagelijks brood.' Het Griekse woord dat daar door Matteüs wordt gebruikt, is *epiousion*. In de versie die Lukas ons geeft, wordt een normaal woord voor 'dagelijks' gebruikt, maar Matteüs maakt het ons moeilijk. *Epiousion* is een woord dat je nergens vindt in de Griekse literatuur of in de bijbel, dus het is lastig te weten wat het precies betekent. In elk geval betekent het niet 'dagelijks.' Het bestaat uit twee delen, *epi* en *ousion*. Die zou je kunnen vertalen als boven (*epi*) en natuur, of substantie (*ousion*). Bidden we dus dat we vandaag ons bovennatuurlijke, meer-dan-substantiële brood krijgen? Veel kerkvaders meenden daarom dat dit in wezen een gebed is om het brood van de maaltijd van de Heer, de Eucharistie, te ontvangen.¹⁰¹ En ook vandaag de dag is dit een veel gehoorde visie bij orthodoxe en rooms-katholieke theologen. In de *Orthodox Study Bible* lezen we bijvoorbeeld dat het niet alleen gaat om "brood voor vandaag, nodig voor het onderhouden van ons leven," maar ook om "brood voor de eeuwige dag van het Koninkrijk van God, voor het onderhouden van ons onsterfelijke leven."

101. Je ziet dit bijvoorbeeld bij Origenes, Augustinus en Hieronymus. De eerste Latijnse bijbelvertaling vertaalt 'dagelijks brood' als 'panem supersubstantialem'

De rooms-katholieke *Ignatius Study Bible* geeft een soortgelijk commentaar. Opvallend is dat ook de *Spirit of the Reformation Study Bible* deze betekenis noemt.¹⁰²

We bidden dus dat God ons dagelijks toegang geeft tot zijn heilige Eucharistie. Dat was hoe de meeste kerkvaders van de eerste eeuwen dit vers begrepen. Dat komt dan overeen met het gegeven dat de vroegste kerk dagelijks bij elkaar kwam, en dat ze “volhardden in de leer van de apostelen en in de gemeenschap, in het breken van het brood en in de gebeden.”¹⁰³ De eerste liturgieën van de Vroege Kerk zeggen allemaal dat in de eredienst het Onzevader moest worden gebeden tijdens de viering van de Eucharistie. Als ikzelf het Onzevader bid tijdens onze wekelijkse viering, heb ik altijd de neiging het geconsecreerde brood te willen opheffen en om God te danken. Hij heeft ons het bovennatuurlijke brood gegeven.

Waar onze katholieke en orthodoxe vrienden meer nadruk leggen op de Eucharistie als het dagelijkse brood, zien sommige protestantse schrijvers meer in een heenwijzing naar de bijbel en de prediking van het evangelie als ‘dagelijks brood’. Zo schrijft William Barclay dat “dit gebed ook wel wordt gezien als vraag om het ware onderwijs, de ware leer, de essentiële leer, die we vinden in de bijbel, en die inderdaad

102. *Orthodox Study Bible* (Thomas Nelson, 2008), *Ignatius Study Bible* (Ignatius Press, 2010), *Spirit of the Reformation Study Bible* (Zondervan, 2003) - commentaar bij Matteüs 6:11

103. Handelingen 2:42, 46

voedsel zijn voor het denken, het hart en de ziel van de mens.¹⁰⁴ Augustinus had eenzelfde soort kijk op de zaak, en zag naast een heenwijzing naar de Eucharistie ook de “dagelijkse lessen die je in de kerk hoort [als] dagelijks brood, en de liederen die je in de kerk hoort en zelf zingt. Want dit is allemaal nodig op onze pelgrimstocht.”¹⁰⁵ Voor ons, welgestelde christenen die ons niet zo druk hoeven te maken over ons dagelijks brood, is deze verbreding van het gebed tot ‘alles wat we echt nodig hebben’ wellicht nuttig. maar ik ben bang dat hierdoor wel het gezamenlijke gebed van de kerk om gewoon eten teveel naar de achtergrond verdwijnt. Wij als kerk wereldwijd moeten urgent bidden voor eten voor alle broeders en zusters, en daar ook wat aan doen.

Origenes vond het zo ondenkbaar dat je zou bidden om gewoon eten, iets wat volgens hem helemaal niet geestelijk is, dat het gebed voor hem *alleen* een niet-letterlijke betekenis kon hebben. Gewoon brood “is slechts klein en van de aarde”, argumenteerde hij, en daarom kon Jezus dat nooit hebben bedoeld. Voor hem ging het alleen over de Eucharistie. Ik denk dat Origenes zich hier vergist. Want dat in de Eucharistie brood wordt gebruikt, en dat Jezus zich met brood vergelijkt, is juist omdat dit gewone brood voor het dagelijks leven van zo groot belang is. Gods zorg voor ons met onze dagelijkse calorierijke maaltijd is

104. Barclay, *Mathew*, pp. 215-219

105. Augustinus, *Over het Gebed van Onze Heer*

een heenwijzing naar Christus en naar diens komende Koninkrijk. Dat het gebed om ons dagelijks brood diepe lagen heeft, en dat het dus ook gaat om ons verlangen naar het eeuwige brood wat Christus is en waar we ons juist in de Eucharistie ten diepste mee verenigen, moet ons niet doen besluiten dat het bidden om je dagelijkse prakje, en om kleding en onderdak, van ondergeschikt belang zou zijn. We moeten oppassen dat ons zicht op de geestelijke diepte van dit gebed ons niet zo geestelijk maakt dat het nauwelijks meer gaat over de calorieën die we dagelijks nodig hebben om een gezond leven te leiden. We moeten niet geestelijker willen zijn dan Jezus, die terdege besepte hoe belangrijk het is dat mensen goed te eten hebben. Dat Hij vijfduizend mensen op wonderlijke manier voedde was omdat ze honger hadden, en juist daarom was het zo'n krachtig teken.

Het gebed om ons dagelijks brood gaat vooraf aan het gebed om vergeving. Dat is niet vreemd. Een mens kan niet zonder genoeg eten in zijn maag, en als je maar lang genoeg niet eet, houdt elk gebed vanzelf op, ook het gebed om vergeving. Het Leger des Heils had in Engeland daarom van oudsher de strijdkreet: *soup, soap and salvation*. Dat wil zeggen, zorg dat mensen eerst een volle maag hebben en een schoon lichaam, en daarna praat je met ze over hun eeuwig heil. God gaf ons een kostbaar lichaam en daarom is het volstrekt natuurlijk om te verwachten dat Hij als Vader zijn kinderen lichamelijk voedt. Bid dus gerust, en bid vaak, dat God je geeft wat je nodig hebt. Hij wil

als Vader niets liever dan voor al zijn kinderen zorgen.
Maar vergeet als je eet niet, dat Jezus het ware brood
is dat eeuwig leven geeft.

7. En vergeef ons onze schulden, zoals ook wij onze schuldenaren vergeven.

In het voorgaande hoofdstuk wees ik erop dat het gebed “geef ons heden ons dagelijks brood” een heenwijzing naar het verhaal van het manna in de woestijn was. God gaf zijn volk alles wat het nodig had, ondanks dat ze zich beslist zeer onbeschoft jegens God gedroegen. Het verhaal van het manna in de woestijn is een verhaal van de zonde en het gebrek aan geloofsvertrouwen van Israël en van de barmhartigheid van God. Bemoedigend voor ons: wij als christenen slagen er ook wonderwel in om precies te doen wat onze Vader niet wil. De Anglicaans theoloog N.T. Wright wijst er op, dat “het gebed om vergeving heel gepast is in dit verband, het is niet zomaar een volgende dingetje op onze boodschappenlijst van geestelijke noden en wensen.”¹⁰⁶ Met het gebed om vergeving van onze schulden blijft Jezus dus in wezen aansluiten bij het verhaal van de uittocht van Israël uit Egypte; Israël in de tijd van Jezus kende de verhalen van die uittocht en beseftte dat Jezus dit verhaal als de context gebruikte voor het gebed dat Hij zijn leerlingen aanleerde.

Een andere context voor dit gebed uit de geschiedenis van Israël, is wellicht de wetgeving over het Jubeljaar.¹⁰⁷ In dat jaar, dat in Israël elk 50ste

106. Wright, *The Lord's Prayer as a Paradigm of Christian Prayer*, pp. 132-154

107. Zie Leviticus 25

jaar zou moeten worden gevierd, kreeg iedereen het bezit terug dat hij had verkocht; wie zich aan een landeigenaar had verkocht om voor hem te werken moest in dat jaar worden vrijgelaten; het land mocht niet worden bewerkt en men mocht alleen eten wat vanzelf groeide. Deze wetten moesten zorgen voor rechtvaardigheid en gelijkheid onder het volk van God. Alle schulden werden vereffend. Er is geen aanwijzing dat deze wetten ooit zijn nageleefd in Israël maar dit was wel Israël's droom van het herstel van alle dingen.

Je kunt geen zondag in een kerk komen, of de eredienst begint wel met iets dat te maken heeft met "vergeef ons onze schulden." In veel kerken wordt ons aan het begin van de eredienst de 'hoofdsom van de wet' voorgehouden, namelijk dat we God met ons hele wezen moeten liefhebben en onze naaste als onszelf. Daarna kan je niet anders dan erkennen: ook deze week schoot ik daarin weer tekort. We belijden onze schuld, vragen God om vergeving, en doorgaans is er dan een priester of predikant die namens God uitspreekt dat onze zonden vergeven zijn. En dan kan je weer opgelucht adem halen.

Natuurlijk wacht je als christen niet tot de zondag met God om vergeving vragen. We schieten dagelijks tekort, dus het is goed om aan het eind van de dag je hart bij God te luchten, met Hem te spreken over wat er goed en fout ging, en om vergeving te vragen voor de dingen die misgingen. Dit vragen om vergeving is te urgent om tot de zondag te laten wachten. Dat Jezus ons leert om dit gebed te bidden, laat wel zien

hoe problematisch deze kwestie van onze 'schulden' is. De Hervormer Maarten Luther gaf hierbij als commentaar: "We moeten opmerken hoe [...] ons ellendige leven wordt geduid [door Jezus]: we zijn in het land van schulden, we zitten tot over onze oren in de zonde."¹⁰⁸

Over je zonden en schulden jegens God spreken is niet prettig en wie vindt het leuk om op zijn misstappen te worden aangesproken? Ook veel christenen horen liever over Gods liefde dan over hun eigen onvolmaakte reactie op Gods liefde, maar het is wat het is: wij zijn God veel verschuldigd. We zijn zondaars. Nee, dat wil niet zeggen dat je een dief, een dronkaard, een moordenaar of een kindermisbruiker hoeft te zijn. De meeste zondaars leiden een keurig bestaan, onopvallend, respectabel. Ze zullen nooit voor de rechter hoeven te verschijnen of in de gevangenis belanden. Toch spreekt de bijbel je aan als iemand die zondigt. Als je het daar niet mee eens bent, kan je het Onzevader niet bidden. Voor je God om vergeving kan vragen moet je een besef van je eigen falen hebben. Daar hoeven we niet dramatisch over te doen; zo zijn we als mensen nu eenmaal. We schieten tekort als we ons leven vergelijken met wat God eigenlijk wil. Maar Hij is een Vader die weet dat we maar zwakke mensen zijn. Ons falen zit in ons menszijn ingebakken sinds de zondeval.

Het Onzevader helpt je om je zonden te beseffen.

108. Bruner, *Matthew*, pp. 308-311

Johannes Chrysostom wijst op dit heilzame aspect van het bidden van dit gebed:

Hoe noodzakelijk en hoe heilzaam is het dat we worden vermaand dat we zondaars zijn, aangezien we worden gedwongen vergeving voor onze zonden te vragen. En terwijl we God vragen om vergiffenis, is de ziel zich bewust van zonde. Opdat niemand denkt dat hij onschuldig is, en dat hij door die zelfverheffing nog dieper verloren gaat, wordt hij geïnstrueerd en onderwezen dat hij dagelijks zondigt; het is daarom dat hij dagelijks vergeving voor zijn zonden moet vragen.¹⁰⁹

Is het je ooit opgevallen dat we ook in dit gebed om vergeving in het meervoud spreken? We hebben het over 'onze zonden' en 'onze schuldenaren'. We bidden dit gebed nooit individueel, ook niet als we het alleen bidden. We bidden het altijd tegelijk met miljoenen op aarde. Elke week wordt het door honderden miljoenen christenen gebeden, zowel in de kerk als thuis of op het werk. Daar zit voor mij iets troostrijks in. Wat doet God met alle zonden die ik bega en waarvoor ik niet elke keer om vergeving vraag? Wel, onze broers en zussen vragen dag in dag uit, elk uur, of God alle zonden in de gemeenschap wil vergeven. Dat is geen vrijbrief om je er zelf makkelijk vanaf te maken, maar het is wel een bemoediging dat Gods vergeving echt niet afhangt van je eigen nauwkeurigheid om voor

109. Johannes Chrysostom, *The Gospel of Matthew, Homily 19.5*

alles wat je fout doet, vergeving te vragen. Dat God mij vergeeft is niet afhankelijk van mijn nauwgezetheid of mijn goede geheugen. Dan was voor mij alles al verloren. Maar God hoort het gebed van zijn gezin en is altijd vergevend. Wat een pracht Vader hebben we.

Jezus leert ons dit gebed te bidden. Hij bad het dus zelf ook, maar hoefde Hij dit gebed wel te bidden? Nee, niet voor zichzelf. N.T. Wright hierover: "Dit is het enige onderdeel van het gebed dat Jezus zijn volgelingen onderwees dat Hij niet voor zichzelf hoefde te bidden. De bekende scene van hoe Johannes de Doper aanvankelijk weigerde Jezus te dopen, en de heel vroege traditie van Jezus' persoonlijke zondeloosheid, getuigen van de grote scheiding op dit gebied tussen Jezus en zijn volgelingen. Die moesten zich bekeren en Gods vergeving vragen, maar Jezus hoefde dat niet."¹¹⁰ Ik vind het eigenaardig dat Wright vervolgens niet wijst op het feit dat Jezus zich ondanks zijn zondeloosheid toch liet dopen: Hij vereenzelvigde zich immers met zijn volk. Op dezelfde manier denk ik dat je kan zeggen dat Jezus wel degelijk ook dit gebed van het Onzevader bidt, niet voor zichzelf maar met zijn volk en voor zijn volk. Voor ons. Het is als een oudste zoon in een gezin, als zijn jongere broers een bal door de ruit van de voorkamer hebben geschopt. De oudste zoon gaat naar zijn vader en zegt, 'wilt u ons vergeven, we hebben een bal door het raam geschopt. Ik zal die

110. Wright, *The Lord's Prayer as a Paradigm of Christian Prayer*, pp. 132-154

ruit zelf wel repareren.’ Jezus staat bij God, voor de troon, om eeuwig voor ons te bidden en wij bidden met Hem mee: “Vergeef ons onze schulden...” Wat een zekerheid geeft ons dit. Natuurlijk vergeeft God onze zonden als we Hem, samen met Jezus en met elkaar, om vergeving vragen.

Ik heb een beetje ‘losjes’ termen gebruikt als schulden, zonden, falen, tekort schieten. In het Matteüs-evangelie leert Jezus ons te bidden om vergeving van onze schulden; Lukas gebruikt het woorden zonden. Waar hebben we het eigenlijk over, als we de woorden zonden of schulden gebruiken? We vragen vergeving voor onze zonden omdat we doen wat we niet zouden moeten doen, en nalaten wat we wel zouden moeten doen. Het is ons morele tekortschieten op alle fronten. We hebben God niet lief zoals we zouden moeten, net zomin als onze naasten. Soms zondigen we heel bewust maar vaak gaat het onbewust. We voldoen niet aan de standaard die God heeft gezet. Dit is een soort wereldwijd virus dat iedereen aantast. Bidden dat God onze zonden vergeeft gaat dus rechtstreeks in tegen elk vertrouwen dat het met de menselijke natuur wel snor zit. Ja, we doen ook heel veel goede dingen. Als mensen zijn we tot prachtige daden van liefde en opofferingsgezindheid in staat. Maar probeer nou maar eens een week lang elke dag de Bergrede van Jezus te lezen en daar die dag ook echt naar te leven. Dan weet je dat je vergeving van je zonden nodig hebt. Mensen buiten de kerk zitten daar doorgaans niet

mee; dat we zondaars zijn is een christelijk probleem. "Als wij zeggen dat wij geen zonde hebben, misleiden wij onszelf en is de waarheid niet in ons. Als wij onze zonden belijden: Hij is getrouw en rechtvaardig om ons de zonden te vergeven en ons te reinigen van alle ongerechtigheid."¹¹¹ Die woorden schrijft Johannes aan christenen. We hoeven ons dus ook niet wijs te maken dat we beter zijn dan niet-gelovigen. Tot de dag dat we het gras van de onderkant mogen bestuderen, blijven we bidden om vergeving.

Ook de rabbi's in de tijd van Jezus leerden de mensen dat ze veel moesten bidden om vergeving van schuld en zonde; dit was geen 'uitvinding' van Jezus. Die rabbi's visualiseerden de invloed van onze zonden. Ze leerden dat elke zonde voor een schuld bij God zorgt en de opstapeling van die schulden is als een muur die scheiding maakt tussen God en ons. Paulus zegt: "Wees niemand iets schuldig dan elkaar lief te hebben; want wie de ander liefheeft, heeft de wet vervuld."¹¹² God en je naaste niet volmaakt liefhebben zorgt dus dat we een schuld jegens God en elkaar hebben. Voor veel rabbi's in de tijd van Jezus was er gelukkig een oplossing: Door hun goede daden meenden ze een brug te bouwen naar God over de scheidingsmuur van schuld heen. Dat vind ik getuigen van een nogal bescheiden visie op de diepte van wat zonde is. De eerste pagina's van de bijbel laten zien

111. 1 Johannes 1:8-9

112. Romeinen 13:8

hoe door slechts één daad van ongehoorzaamheid de mensheid uit Gods aanwezigheid werd verbannen. Miljoen goede daden kunnen die scheiding niet overbruggen. Jezus biedt een andere oplossing.

Jezus gebruikt de algemeen bekende ideeën van de rabbi's als uitgangspunt: ieder mens heeft vergeving nodig en er is een weg terug naar God. De scheiding kan ongedaan worden gemaakt. Maar Jezus zegt niet dat we een brug over de schulden kunnen bouwen met onze goede daden. Hij leert ons aan God te vragen dat Hij onze schulden vergeeft, en omdat Jezus dit met ons bidt voor het aangezicht van God, gebeurt dit daardoor ook. Dat God de zondeloze Jezus, die met zijn leven en dood betaalde voor onze schulden, verhoort, zorgt ervoor dat wij niet nog eens hoeven te betalen voor onze schulden. Dat zouden we ook nooit kunnen. Schaamteloos mogen we bidden, "vergeef ons onze schulden," en we kunnen er dan van uitgaan dat dit ook echt gebeurt. Dit is de schaamteloosheid van iemand die naar de bankdirecteur gaat, en tegen hem zegt, 'ik ben blut, wilt u mijn hypotheek kwijtschelden?' Het is adembenemend dat Jezus ons dit leert te bidden zonder dat we daarbij beloftes aan God hoeven te doen van goede werken. Dat we van Jezus leren dit te bidden, is evangelie. Met Zijn armen om ons heen bidt Jezus met ons tot onze Vader: "vergeef ons onze schulden," en dan zijn we daar helemaal vrij van. Jezus betaalde de hypotheek; Hij nam onze schulden over; Hij opende de weg voor ons naar onze Vader.

Dit vragen om vergeving is niet het gebed van ongelovigen die voor het eerst naar God terugkeren. We kunnen God niet eens als onze Vader aanspreken, als we niet eerst dankzij Jezus met God verzoend zijn. Alleen de vergeving door de Vader maakt het mogelijk dat we het Onzevader bidden.¹¹³ Het is het dagelijks gebed van de volgelingen van Jezus die God als Vader kennen. Hoewel wij lang geleden bij het gezin van God gingen horen, zijn we nog steeds tamelijk onvolmaakt. Elke dag moeten we opnieuw erkennen dat we faalden. Ik moet hierbij denken aan wat Jezus tegen Petrus zei, toen Jezus de voeten van de discipelen waste. Toen Petrus aan de beurt was, wilde Petrus eerst niet. Jezus antwoordde hem: "Als ik u niet was, hebt u geen deel met Mij."¹¹⁴ Enthousiast vroeg Petrus of Jezus hem dan niet helemaal kon wassen, maar dat was niet nodig: "Wie gebaad heeft, heeft slechts nodig dat zijn voeten worden gewassen, want hij is al geheel rein."¹¹⁵ Als je helemaal gewassen bent - door de doop - ben je rein. Je bent een kind van onze Vader. Je hoort bij Gods gezin. Maar je moet dan wel het 'dagelijkse vuil' laten afwassen. Je dagelijkse falen. Daarom moet ook een christen nog steeds vaak bidden: "vergeef ons onze schulden." Maar dat is beslist niet een soort gebed waarin je hoopt dat God je aanneemt als zijn kind. Dat ben je al; dat is precies waarom je het gebed

113. Bruner, *Matthew*, pp. 308-311

114. Johannes 13:8

115. Johannes 13:10

kan beginnen met God je Vader te noemen. En je weet dat die goede Vader je elke keer weer vergeeft als je in gebed tot Hem komt. Wat een bevrijdend moment is het om de Vader te vragen om vergeving, als je weet dat Hij meer genereus is dan wij ons kunnen voorstellen.

Toch is dit gebed voor velen een probleem. Vragen we niet aan God ons ons te vergeven net zoals wij anderen vergeven? Zien we hier niet een grote voorwaarde om zelf vergeving te ontvangen van God? Is die vergeving dan toch niet zo genereus als het lijkt, maar gewoon Gods beloning voor goede christenen die alle mensen vergeven? Nadat Jezus zijn leerlingen dit gebed heeft geleerd, onderstreept Hij dit nog even duidelijk de voorwaardelijkheid:

Want als u de mensen hun overtredingen vergeeft, zal uw hemelse Vader u ook vergeven. Maar als u de mensen hun overtredingen niet vergeeft, zal uw Vader uw overtredingen ook niet vergeven.¹¹⁶

Dit komt overeen met een gelijkenis die Jezus vertelde over iemand die kwijschelding kreeg van een miljoenenschuld door zijn koning, maar die een medeslaaf die hem een habbekrats schuldig was, voor de rechter sleepte. De koning kreeg spijt van zijn generositeit en liet de man die hij miljoenen had vergeven in de gevangenis gooien.¹¹⁷ Anderen

116. Matteüs 6:14-15

117. Matteüs 18:21-35

kwijtschelden wat ze ons schuldig zijn en hen vergeven die ons kwaad hebben gedaan, is Gods voorwaarde voor vergiffenis. Maar dat klinkt zo sterk alsof mijn daad van vergeving, Gods vergeving voor mij zeker stelt. Alsof ik door mijn goede werken Gods genade verdien. En dat is niet waar.

Laten we eens met andere ogen naar deze 'voorwaarde' kijken. Als God onze Vader is, en als wij zijn vergeving genieten, als we zijn vriendschap beleven, is het dan mogelijk dat we anderen *niet* vergeven? Is het dan mogelijk dat we het kwade voor een ander wensen en onze naaste niet liefhebben? Nee natuurlijk. Het Onzevader is het gebed van het gezin van God en wij zijn dus broers en zussen. En zoals God onze zonden vergaf, vergeven we ook elkaar. Als we dat niet doen geven we er blijk van dat we helemaal niet bij het gezin van God horen. De woorden van Jezus zijn dus een goede manier om onszelf tegen het licht te houden. Ben jij in staat God om vergeving te vragen voor je dagelijks schulden op een manier die overeenkomt met hoe je zelf anderen vergeeft? Als je je gewond voelt, als iemand je pijn heeft gedaan, als je slecht behandeld bent, hoe reageer je dan? Het geweten van iemand die God om vergeving van zijn schulden vraagt terwijl hij zelf anderen niet vergeeft, is geen geweten dat leeft met geloof in Jezus Christus. Chrysostomos zei hierover: "God om vergeving vragen als een grote weldaad, en dan hetzelfde aan anderen te onthouden, is spotten

met God.¹¹⁸ Alleen wie anderen vergeeft, kan gelovig God vragen om hem ook te vergeven. Een hart dat wraakzuchtig is kan simpelweg niet geloven in Gods vergeving van zonden. Die heeft de diepte van zijn eigen zonden en de kracht van Gods vergeving niet ervaren. God is een vergevende Vader, en zijn kinderen zijn daarom in staat elkaar te vergeven.

Als je God om vergeving vraagt “zoals wij ons schuldenaren vergeven,” maar we doen dat niet, dan bidden we een gevaarlijk gebed, zegt Bruner. “We bidden een vloek over onszelf. Hij die met haat in zijn hart dit gebed bidt, roept Gods eeuwige wraak over zich af.”¹¹⁹ God zij dank, Hij geeft zijn kinderen geen stenen voor brood. Als wij zo dom zijn iets verkeerd te bidden, hoeven we echt niet bang te zijn dat God ons daarvoor straft. Zo is onze Vader helemaal niet. En natuurlijk, niemand is volmaakt, ook niet op het gebied van elkaar vergeven. We worstelen hier allemaal wel eens mee. Maar permanent een onvergefelijke houding hebben, is een veeg teken. Onderzoek je zelf: ben je wel een kind van God?

Zoals God van Israël verwachtte dat het in het Jubeljaar onderling elkaars schulden zou vergeven, vraagt God dat ook van ons. Met het gebed dat Jezus zijn leerlingen aanleert, wijst Hij op de nieuwe tijd, het Jubeljaar, dat met Hem zou aanbreken. Christenen horen in hun kerken te leven alsof het Jubeljaar reeds

118. John Chrysostom, *The Gospel of Matthew, Homily 19.2*

119. Bruner, *Matthew*, pp. 308-311

aan is gebroken; het echte moet nog komen, als Jezus terugkeert en als Hij heel de aarde vernieuwt. Dat is als onze woestijnreis voorbij is en we in het beloofde land aankomen. Vanwege de hint naar het Jubeljaar in het gebed "vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij onze schuldenaren vergeven", denk ik dat we bij die schulden ook de financiële schulden niet uit het oog moeten verliezen. We moeten uitkijken dat we dit gebed om vergeving van schulden niet zo vergeestelijken dat we de primaire gedachte kwijtraken. Jezus gebruikt een economische term: schulden. Schulden zijn een werkelijkheid die mensen stuk kunnen maken. Wie een grote schuld aan een bank heeft kan zijn huis kwijtraken. Gemeenschappen worden vernietigd vanwege onderlinge schulden. In de gemeenschap van Christus, de Kerk, is het beter geen onderlinge leningen af te sluiten en mensen van elkaar afhankelijk te maken. Vergeef die schulden aan elkaar, dat is bevrijdend voor iedereen en het zorgt dat relaties niet onder hoogspanning staan. Dat is de weg van Christus. God wil niet dat broeders en zusters elkaar bij de strot houden vanwege schulden. Onderlinge schulden zijn ongezond in de gemeenschap van de kerk. Ze staan de onderlinge gelijkheid in de weg en scheppen barrières tussen de gelovigen. Volgens N.T. Wright is het Onzevader een teken van het aanbreekende Jubeljaar, "en van Jezus' bedoeling dat zijn volgelingen dit nu al onderling moeten

vieren.”¹²⁰ We zijn uit Egypte, het land van de zonde, bevrijdt, en moeten ieder ander in de gemeenschap van de kerk diezelfde vrijheid gunnen.

120. N.T. Wright, *Jesus and the Victory of God*, pp. 294-95

8. En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze

Wat bedoelen we als we bidden: "Leidt ons niet in verzoeking"? Het Griekse woord voor verzoeking is 'peirasmos,' en dat heeft een vrij breed betekenisveld. Het betekent verzoeking, maar ook test, experiment, proef, beproeving.

Op het eerste gezicht lijkt dit misschien een vreemd gebed. Jakobus schrijft in zijn brief: "Laat niemand zeggen, als hij verzocht wordt: Ik word door God verzocht. God immers [...] verzoekt niemand."¹²¹ Waarom moeten we hier dan nog voor bidden? God belooft immers dat Hij niemand verzoekt? Maar laat me je dan een vraag stellen. Heeft God beloofd dat Hij voor je zal zorgen? Waarom bid je dan tóch om brood, als God dat al beloofd heeft? En heeft God je schulden vergeven, eens en voor altijd, door het offer van Christus? Waarom leert Jezus ons dan tóch om te bidden: "Vergeef ons ons schulden"? Op gelijke manier kan je zeggen: God brengt niemand in verzoeking. En toch bidden we dat Hij dat niet doet. Dus zo'n vreemd gebed is dit niet.

Maar is er dus toch een kans dat God iemand *wel* bewust in verzoeking brengt? Laten we de zaak stap voor stap bekijken. We zagen dat Jakobus zegt dat God een mens niet verzoekt, maar tegelijk spreekt hij heel positief over verzoeking: "Acht het enkel vreugde,

121. Jakobus 1:13

mijn broeders, wanneer u in allerlei verzoeken terecht komt, want u weet dat de beproeving van uw geloof volharding teweegbrengt.¹²² Op grond van deze tekst zou je kunnen zeggen: Een verzoeking is een situatie waarin je geloof op de proef wordt gesteld. En als we met zulke situaties te maken hebben, moeten we niet schrikken of ons schuldig voelen maar blij zijn, want deze test van je geloof maakt je sterker. “Zalig is de man die verzoeking verdraagt, want als hij beproefd gebleken is, zal hij de kroon van het leven ontvangen, die de Heere beloofd heeft aan hen die Hem liefhebben,” zegt Jacobus.¹²³ Het gaat er dus om dat je de verzoeken waarin je terecht komt verdraagt, dan wordt je sterker in je geloof.

God verzoekt ons niet; dat wil zeggen, Hij brengt ons niet in situaties die moeilijk zijn in de hoop dat we struikelen. Maar Hij stelt ons soms wel op de proef, in de hoop dat we daar sterker van worden. We kennen genoeg voorbeelden uit de bijbel. Het begint al met Adam en Eva. Waarom was er een boom met een vrucht waarvan ze niet mochten eten? En we kennen het verhaal van Job, waarbij God ermee instemt dat de duivel Job verzoekt. En Jezus werd “door de Geest weggeleid naar de woestijn om verzocht te worden door de duivel.”¹²⁴ De duivel wil je laten struikelen; God wil dat je sterker wordt. De vraag, in de vele situaties

122. Jacobus 1:2-3

123. Jacobus 1:12

124. Matteüs 4:1

van het leven waarin we terecht komen, is altijd: reageer ik op een manier die God eert?

Wat zijn de verzoeken waar wij mee te maken hebben? Ze bestaan in allerlei soorten. Soms komt verzoeking van buitenaf. Er zijn mensen die slecht gezelschap voor je zijn. Sommige vriendschappen trekken je omlaag en hebben een verkeerd effect op je geloofsleven en je gedrag. Je weet doorgaans heel goed welke mensen in je kennisenkring zo'n invloed op je hebben, maar het is lang niet altijd makkelijk afstand van ze te nemen. Dat is een verzoeking. Wees dus zorgvuldig met wat voor vrienden je kiest. De kerkvader Augustinus schrijft in zijn Belijdenissen dat hij als jongeman werd verzocht door het verlangen niet als een *soft* iemand te worden gezien. "Onder mijn gelijken schaamde ik me ervoor dat ik minder schaamteloos zou zijn dan de anderen, toen ik ze hoorde opscheppen over hun kwaadaardigheden." Hij legt vervolgens uit dat zelfs als hij niks kwaads had gedaan, hij toch graag pochte over zijn zonden. Dit is de verzoeking van het willen meedoen met anderen. Verzoeken kunnen ook komen van je naaste familie. Die hebben lang niet altijd iets slechts in de zin. Jezus waarschuwde hier al voor: "Iemands huisgenoten zullen zijn vijanden zijn."¹²⁵ Zelfs familieleden van Jezus probeerden Hem naar huis te halen omdat ze meenden dat Hij "buiten zichzelf",

125. Matteüs 10:36

dus een beetje gestoord, was.¹²⁶ Je gooit toch niet je hele maatschappelijke carrière weg om God te gehoorzamen? Deze verzoeking om vooral niet al te toegewijd aan God over te komen, is groot. Veel christenen houden onder hun familie en vrienden en op het werk liever hun mond over hun geloof want stel je voor wat ze van je zouden kunnen denken en wat ze zouden kunnen doen. Dit is geen denkbeeldig probleem, maar wat zijn onze prioriteiten? Gehoorzaamheid aan onze Heer, of ons imago en onze carrière?

Verzoeken van buitenaf zouden geen of weinig invloed op ons hebben als ze niet een aanknopingspunt zouden hebben in onszelf. Ieder van ons is wel ergens kwetsbaar en als je niet oppast, kan dit je kapot maken. Ook ziekte, mislukkingen in je studie of je werk, kunnen je omlaag trekken en je geloof op de proef stellen. Voor sommigen is armoede een verzoeking, voor anderen juist hun bezit. Je weet doorgaans van jezelf wel waar jouw zwakke plekken zitten. Voor ieder is dit weer anders, maar altijd heeft het te maken met de aantrekking tot zonde die in elk mens aanwezig is. Wie de kracht van de zonde in zichzelf niet ziet, heeft nog niet goed in de spiegel gekeken. De geschiedenis is vol oorlogen en veldslagen waarbij de verdediging de slag verloor omdat ze ergens een zwakke plek hadden. Veel steden zijn gevallen door een kleine bres in de verder zo sterke muur. Andere steden vielen omdat

126. Markus 3:21

verraders binnen de stad de poorten opgooiden. Om vele manieren komen verzoeken bij ons binnen. We moeten dus waakzaam zijn tot de laatste dag van ons leven. En zoals Jacobus schreef, we moeten niet schrikken van verzoeken: we zijn nu eenmaal niet volmaakt. Volharden in tijden van verzoeken maakt ons sterkere mensen; het dwingt ons te vertrouwen op de Heer en Hem gehoorzamen.

In wezen vloeit het gebed om niet verzocht te worden, voort uit het gebed om vergeving dat we hiervoor baden in het Onzevader. Wie God om vergeving vraagt voor de zonden die hij of zij beging, vraagt God "bijna instinctief om ons weg te houden van de verzoeken en het kwaad wat dit gebed om vergeving noodzakelijk maakte," aldus Bruner.¹²⁷ De meeste bijbeluitleggers begrijpen "leid ons niet in verzoeking" op dezelfde manier. Tertullianus schreef in zijn boek *Over Gebed*:

We moeten niet alleen bidden dat onze zonden vergeven worden maar ook dat we die volkomen mijden. "Leid ons niet in verzoeking", dat wil zeggen, sta niet toe dat wij door de verleider worden geleid. God verhoede het dat we menen dat onze Heer die verleider is, alsof Hij niet zou weten hoe ons geloof is, of dat Hij dit zou willen ondermijnen. Die zwakheid of kwaadaardigheid hoort bij de duivel.¹²⁸

127. Bruner, *Matthew*, pp. 312-314.

128. Tertullian, *On Prayer*, 8:1-3

In het gebed om niet te worden verzocht, bidden we tegelijk om verlossing van de boze. Die twee zinsdelen horen bij elkaar; het gaat niet om twee verschillende gebeden. Wat, of wie, wordt bedoeld met 'de boze'? De HSV-vertaling heeft het over 'de boze', alsof dat om een persoon gaat. De NBV spreekt van 'het kwaad', waarbij meer de nadruk lijkt te liggen op wat slecht is in het algemeen. Die laatste gedachte wordt gedeeld door Évely:

Het is geen wonder dat het kwade in het enkelvoud wordt gebruikt. Slechte dingen zijn altijd bij ons. [...] Maar we weten heel goed dat er maar één kwaad is, en dat is zonde, en er is maar één zonde: niet lief te hebben. Onszelf afscheiden, onszelf terugtrekken, onze mogelijkheden voor communicatie opgeven. vrijwillige excommunicatie, ons losmaken van de broederschap, dat is de zonde. Dat is het kwaad dat ons altijd verzoekt en waarvan we moeten vragen verlost te worden. Elke keer als we die zonde begaan, hebben we een voorsmaak van de hel.¹²⁹

Ik vind Evely's nadruk op gebrek aan liefde als de ultieme verzoeking waar we voor moeten waken, mooi. Liefde is immers de hoofdsom van de wet. Daar draait het om. Toch ben ik het niet eens met het negeren van degene die achter de haat en het onheil in de wereld zit. Het is de duivel die ons verzoekt. Dat

129. Evely, *We dare to say Our Father*, p. 112

Jezus in het Onzevader niet spreekt over het kwaad als een soort abstracte zaak, lijkt me wel evident. De context in Matteüs leidt onherroepelijk tot deze conclusie. Twee hoofdstukken eerder in Matteüs werd Jezus door de duivel verzocht in de woestijn, en die werd de Verzoeker genoemd.¹³⁰ Kwaad heeft een gezicht: Het is de boze, de duivel, satan. We bidden om verlost te worden van de boze, en dat woord 'verlos' is een krachtige uitdrukking. De boze probeert ons voortdurend het mijnenveld van verzoeken binnen te trekken, en het is alleen dankzij de zorg en bewaring van onze Vader in de hemel dat wij veilig uit dat mijnenveld worden weggeleid. Zonder Hem zouden we reddeloos verloren zijn. "Verlossing van de boze is niet in de handen van de mensheid: hiervoor hebben we de kracht en genade van God nodig," aldus Bruner.¹³¹

De hele loopbaan van Jezus was een confrontatie met de duivel en het kwaad dat die onder mensen had aangericht. Jezus had te maken met schreeuwende mensen in de synagoge, met bezetenen in de bergen ten oosten van het meer van Galilea, en met het ultieme kwaad van de leiders van Israël en de Romeinse bezetters die Hem ter dood brachten. De duivel probeerde Jezus te verzoeken in de woestijn.¹³² Opvallend is dat Jezus daar de exodus-ervaring van Israël in de woestijn 'herbeleefde'. Maar waar Israël

130. Matteüs 4:3

131. Bruner, *Matthew*, pp. 312-314.

132. Matteüs 4:1-11

opstandig was tegen God toen het voor honger vreesde, bleef Jezus God gehoorzaam, ook al had Hij van de stenen in de woestijn brood kunnen maken. En waar Israël in de woestijn zich liet verzoeken tot opstandig gedrag, weigerde Jezus daaraan mee te doen. Waar de duivel Hem alle koninkrijken van de wereld aanbood, leert Jezus ons gericht te zijn op het feit dat het Koninkrijk aan God toebehoort en we bidden dat Gods Koninkrijk mag komen. De parallellie tussen Jezus' verzoeking in de woestijn en het Onzevader is niet toevallig. "Door ons dit gebed te geven, nodigt Jezus zijn volgelingen uit om te delen in zijn eigen strijd en om dezelfde geestelijkheid te ervaren die Hem overeind hield", aldus N.T. Wright.¹³³ Deze parallel zien we ook in de volgende woorden van Jezus tegen zijn discipelen:

U bent het die steeds bij Mij gebleven bent in Mijn verzoeking.

En Ik beschik u het Koninkrijk, zoals Mijn Vader dat aan Mij beschikt heeft, opdat u eet en drinkt aan Mijn tafel in Mijn Koninkrijk en op tronen zit en de twaalf stammen van Israël oordeelt.¹³⁴

Drie thema's uit het Onzevader komen samen in deze woorden: het Koninkrijk, eten en drinken, en verzoeking. Jezus weerstond alle verleidingen en

133. Wright, *The Lord's Prayer as a Paradigm of Christian Prayer*, pp. 132-154

134. Lukas 22:28-30

zondigde niet, en in het Onzevader bidden we dat wij zullen zijn als Jezus. Dat we net als Jezus niet door verzoeken worden overmand. Paulus schrijft: "God is getrouw: Hij zal niet toelaten dat u verzocht wordt boven wat u aankunt, maar Hij zal met de verzoeking ook de uitkomst geven om die te kunnen doorstaan."¹³⁵ Dat is een hele geruststelling. Maar we moeten strijden en bidden.

Dat we dit bidden omdat we in onszelf zwak zijn en makkelijk toegeven aan verzoeken, wil niet zeggen dat we zelf niets moeten doen. In de Hebreeën-brief krijgen de lezers de kritiek dat ze "nog niet tot bloedens toe weerstand [hebben] geboden in [hun] strijd tegen de zonde."¹³⁶ Aan het eind van zijn leven onderstreepte Jezus het belang van dit gebed vanwege onze onmacht. In de Hof van Gethsemane bad Hij vurig tot God, maar zijn eigen volgelingen vielen gewoon in slaap. Zoals wij vaak ook niet erg geestelijk wakker zijn. Jezus adviseerde ze: "Waak en bid, opdat u niet in verzoeking komt; de geest is wel gewillig, maar het vlees is zwak."¹³⁷ Er is voor ons dus werk aan de winkel! We bidden om ons dagelijks brood en dat weerhoudt ons er niet van zaad te zaaien en graan te oogsten en vervolgens brood te bakken. Bidden dat we niet worden verzocht en dat de boze ons niet de baas zal zijn, moet gepaard gaan met onze eigen inspanningen, en dit gebed herinnert ons hieraan.

135. 1 Korinthe 10:13

136. Hebreeën 12:4

137. Matteüs 26:41

Kijk wel uit. We moeten dit gebed om niet verzocht te worden, zien in het kader van Gods vergeving. Als we bezwijken voor verzoeken mogen we ons verzekerd weten van Gods vergeving. Als we zien dat een ander zondigt, moeten we overtuigd zijn van Gods barmhartigheid voor die persoon, en een zelfde barmhartigheid betonen. We zijn geen haar beter. We bidden om bewaard te worden voor te zware verzoeken als kinderen van de Vader die onze schulden vergeeft. Wat natuurlijk geen excuus voor geestelijke gemakzucht mag zijn. Dus bidden we steeds opnieuw: 'Onze vader, stel de boze niet in staat het me te moeilijk te maken. Ik wil u gehoorzamen, maar ik ben zo zwak.'

In de Vroege Kerk bestond duidelijk meer oog voor de rol van de duivel in ons leven, dan wat wij in onze kerken gewend zijn. In de doopformules van de kerken in de oudheid zei de dopeling dat hij afstand nam van de duivel en diens werken. De doop was het moment waarop iemand overging van het rijk van de duivel in het Koninkrijk van God. Bovendien werd het bij de doop nodig geacht te bidden voor exorcisme; alle boze machten die samenhangen met het voor-christelijke leven, moesten worden verjaagd. Dit is overigens in de Orthodoxie en in de Rooms-Katholieke en de Anglicaanse kerken nog steeds de gewoonte. In de Vroege Kerk moest het Onzevader dagelijks driemaal gebeden worden, zodat de gelovigen driemaal per dag baden tegen de macht van de duivel in hun leven. Bij de kerkhistoricus Eusebius (260-339) lezen, dat de kerk

in Rome rond het jaar 250, 46 priesters telde, en maar liefst 52 exorcisten.¹³⁸ De boze en diens macht werden serieus genomen in de Vroege Kerk.

Voortbordurend op de parallellen tussen het Onzevader enerzijds en Israël's exodus en Jezus' verzoeking in de woestijn anderzijds, moeten we wellicht bij het woord 'verzoeking' in het Onzevader, een wending in ons denken maken. Toen Jezus werd verzocht in de woestijn, zei Jezus: "U zult de Heere, uw God, niet verzoeken."¹³⁹ Jezus verwees naar wat Israël deed op zijn doortocht door de woestijn. Nadat God brood uit de hemel gaf, wantrouwde Israël God en ze 'verzochten' God met dat ongeloof in zijn vaderlijke zorg. Ze hebben "de HEERE op de proef gesteld [...] door te zeggen: Is de HEERE nu in ons midden of niet?"¹⁴⁰ De Griekse vertaling van het Hebreeuwse Oude Testament, de Septuagint, gebruikt voor dit 'beprouwen' het werkwoord waaraan 'verzoeking' in het Onzevader is gerelateerd. Paulus gebruikt dezelfde gedachte dat Israël God in de woestijn verzocht als waarschuwing voor ons: "En laten wij Christus niet verzoeken, zoals ook sommigen van hen Hem verzocht hebben en door de slangen omgekomen zijn. En mor niet, zoals ook sommigen van hen gemord hebben en omgekomen zijn door de verderver."¹⁴¹

"Leid ons niet in verzoeking" kan dus betekenen,

138. Eusebius, *Historia Ecclesiastica*, VI, 43

139. Matteüs 4:7

140. Exodus 17:7

141. 1 Korinthe 10:9-10

'bewaar me ervoor dat ik U verzoek met mijn ongelooft en met mijn ongehoorzaamheid.' Paulus vergelijkt de gelovigen in Korinthe met de generatie Israëlieten op de woestijnreis van Egypte naar het Beloofde Land. Daarin sluit hij nauw aan bij het gebed dat de Vroege Kerk van Jezus had geleerd. Daarin wordt uitzien naar het komende Koninkrijk, daarin wordt God gevraagd om onderweg voor ons te zorgen, en het erkent de eigen zwakte: zelfs gesteund door God, zijn we een ongehoorzaam volkje dat steeds vergeving nodig heeft en Gods kracht om de zonde te weerstaan.

Net als bij de andere onderdelen van het Onzevader, valt op dat ook dit gebed om niet in verzoeken te worden geleid en om te worden verlost van de boze, een collectief gebed is. Het is het gebed van de christelijke gemeenschap. Samen staan we sterk. Verzoeken zijn zo normaal, dat het geen schande is om met elkaar te bidden en te strijden tegen de zonde. We hoeven geen supermensen te zijn. En als we dit met elkaar in de kerk bidden, zijn we zeker dat Jezus meebidt. Hij is in ons midden als twee of drie in zijn naam samen komen.¹⁴² Hij is onze Hogepriester die altijd bij God is om voor ons te pleiten:

Want wij hebben geen Hogepriester Die geen medelijden kan hebben met onze zwakheden, maar Een Die in alles op dezelfde wijze als wij is verzocht, maar zonder zonde.

Laten wij dan met vrijmoedigheid naderen tot de

troon van de genade, opdat wij barmhartigheid verkrijgen en genade vinden om geholpen te worden op het juiste tijdstip.¹⁴³

Wat een garantie voor gebedsverhoring is dit. Als we bidden om Gods barmhartigheid en genade, als we bidden om zijn hulp tegen verzoeken en tegen de boze, brengt Jezus ons gebed bij God, als de perfecte Hogepriester. Hij maakt ons gebed tot Zijn gebed. Zal God je gebed dan verwaarlozen? Nee natuurlijk. En toen Jezus nog op aarde was, bad Hij een soortgelijk gebed voor ons: "Ik bid niet dat U hen uit de wereld wegneemt, maar dat U hen bewaart voor de boze."¹⁴⁴ Als we in ons gebed de woorden gebruiken die Jezus Zelf ons leerde, mogen we vertrouwen dat God ons bewaart en bekrachtigd om voor Hem te leven op onze reis door de woestijn.

143. Hebreëën 4:15-16

144. Johannes 17:15

9. Want van U is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid, tot in eeuwigheid. Amen.

Het gebed van het Onzevader begon met de focus te richten op God onze Vader, en het legde nadruk op ons verlangen naar de eer van Zijn naam, de komst van zijn Koninkrijk, en het doen van Zijn wil. Daarna pas bidden we voor ons brood, we vragen om vergeving, en om kracht om voor God te leven. Vervolgens keert het gebed terug naar waar het begon: de erkenning van Gods koningschap, zijn kracht, zijn heerlijkheid. We noemen dit slot van het Onzevader de doxologie: de lofprijzing. Bidden om wat we zelf nodig hebben, is dus ingeklemd tussen de sandwich van het eren van God.

Je bidt deze woorden van het Onzevader zo vaak in de kerk, het is je misschien we met de paplepel ingegoten om te eindigen met "want van u is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid tot in eeuwigheid. Amen." Het is echter maar de vraag of Jezus deze woorden aan zijn leerlingen onderwees. Jawel, ze staan in veel Bijbelvertalingen en ze passen perfect bij het gebed, maar de meeste vertalingen laten ze weg. Hoe zit dat? Een belangrijk argument om te menen dat de woorden oorspronkelijk niet door Jezus werden gebruikt, is dat twee van de oudst nog overgebleven complete Griekse teksten van het Nieuwe Testament deze woorden niet hebben. Het gaat daarbij om de codices die we Sinaiticus en Vaticanus noemen. Die dateren uit de vierde eeuw.

Het vers komt pas voor in de Codex Washingtonensis die eind vierde of begin vijfde eeuw werd geproduceerd. Maar wat zegt dit? Oudere teksten zijn niet noodzakelijk beter dan nieuwere. Origenes (184-253), een theoloog uit Alexandrië, schreef in een commentaar op het evangelie van Matteüs dat “de verschillen tussen de manuscripten [van de evangeliën] groot zijn, door onzorgvuldigheid van wie ze overschreven, of door de perverse moedwilligheid van anderen; ze vergeten te controleren wat ze hebben overgeschreven, of ze maken teksten langer of korter naar hun eigen believen.”¹⁴⁵ In de Vroege Kerk was men zich dus terdege bewust van het gemak waarmee oude teksten verkeerd kunnen worden overgeleverd. Dat zorgde er dus voor dat de kerkleiders in het algemeen enorm goed zorgden dat uiteindelijk de juiste bijbeltekst werd overgeleverd; de bijbel die wij vandaag de dag in handen hebben. is gebaseerd op wat Matteüs, Lukas, en Paulus schreven. En zelfs als er een kleine onduidelijkheid was, werd dat nauwkeurig bewaard en niet gladgestreken.

Misschien dat iemand die een oude tekst van Matteüs overschreef, dacht dat de doxologie niet bij het eigenlijke gebed hoorde, en dat hij het daarom weglief? Of het ging precies andersom: iemand die de tekst van Matteüs overschreef, was er zo aan gewend dat de doxologie in zijn kerk werd gebruikt, dat hij het per ongeluk in zijn tekst zette. In diverse vroege

145. Bruce Metzger, *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption, and Restoration*, 3rd ed. (1991), pp. 151-152

vertalingen, zoals de Oud Latijnse en de Syriac Peshita (2-3de eeuw) vinden we de doxologie, maar weer niet in de Vulgaat. Je kan, een beetje generaliserend, zeggen dat de westerse tekstfamilies de doxologie niet hadden, en de oosterse wel.¹⁴⁶

Het proces van het overschrijven van grondteksten in van elkaar gescheiden delen van het Romeinse Rijk, zorgde dat er bepaalde 'families' van documenten zijn. Daardoor kan het zijn dat oudere teksten die we nu nog bezitten, minder nauwkeurig zijn dan latere teksten die zich op betere grondteksten hebben gebaseerd. Het kan zijn dat slordigheid in sommige families van manuscripten zorgde dat vroege kerkvaders als Origenes, Tertullianus en Cyprianus deze doxologie van het Onzevader niet lijken te kennen. Aan de andere kant, een kerkvader als Chrysostomos (347-407) kende het wel, zoals we zagen. Hij gebruikte manuscripten die ouder waren dan Sinaiticus en Vaticanus, en hij maakt geen enkele melding van twijfel aan de doxologie van Matteüs: hij beschouwt het als woorden van Jezus Zelf.

Heel belangrijk in dit verband is ook dat de Didache dit gebed gebruikt, inclusief de doxologie die bijna gelijk is aan de betwiste doxologie van Matteüs. Dus liturgisch werd het in elk geval gebruikt door de Vroege Kerk. Het is ook opvallend dat in vieringen van de Vroege Kerk die ons zijn overgeleverd, de gemeente gezamenlijk het Onzevader bad, maar dat alleen de

146. James Murdock, *The Syriac New Testament* (Boston: H. L. Hastings, 1896) p.9

priester “Want van U is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid, tot in eeuwigheid” zei, waarop de gemeente reageerde met het “Amen.”

Terug naar de tekst zelf. Wat bedoelen we met de slotwoorden “Want van U is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid, tot in eeuwigheid”? Het woordje ‘want’ duidt erop, dat we deze woorden bidden als reactie op het voorgaande. We bidden tot onze Vader dat Hij wordt geëerd, en voor de komst van Gods Koninkrijk, voor ons dagelijks brood, voor vergeving van zonden en kracht tegen de zonde, omdat Hij degene is die dit gebed kan verhoren. Hij immers is de Koning; Hij is krachtig; aan Hem behoort alle heerlijkheid. Het laatste woord uit het voorgaande deel van het gebed was ‘de boze’. Je kunt een gebed toch niet eindigen met hem te noemen? In de Koptische Orthodox Kerk, wordt dat woord ‘de boze’ in het gebed onmiddellijk gevolgd door de woorden “in de naam van Jezus Christus, de Heer.” In het Onzevader zoals wij dat bidden, noemen we direct na ‘de boze’ dat God de heerschappij heeft. We zijn voor niemand bang! Chrysostomos zei er dit van:

Als Hij het Koningschap heeft, hoeven we niemand te vrezen, want niets kan Hem weerstaan en zijn rijk verdelen. [...] En hoeveel zwakheden we ook hebben, “Hem behoort de kracht”, dus je kan terecht vertrouwen op Hem die over je regeert.¹⁴⁷

147. John Chrysostom, *The Gospel of Matthew, Homily 19.10*; ik heb de vertaling wat geparafraseerd

Over Gods Koninkrijk hebben we het al eerder gehad, daar gaan we nu niet verder op in. Bij "want van U is de kracht" moeten we denken aan zijn scheppingskracht, en aan zijn macht om te zorgen dat zijn Koninkrijk de aarde zal vervullen. Het gaat ook om zijn kracht om te zorgen dat de aarde en de seizoenen voortgaan, en dat net als Israël in de woestijn, ook wij ons dagelijks brood krijgen. Maar het is ook zijn kracht om onze zonden te vergeven en ons veilig door het mijnenveld van de verlokkingen te leiden, en zijn kracht om een eind te maken aan de boze. Dat is een ander soort kracht dan wat bij de schepping zichtbaar werd. Dit is, vreemd genoeg, kracht die zichtbaar werd in de kruisdood en de opstanding van Jezus Christus. Het is de kracht van Degene die ons opdroeg om elkaar lief te hebben, en die zei: "Ik heb de wereld overwonnen."¹⁴⁸ Om ons in staat te stellen verzoeken te weerstaan, is hulp tegen de macht van de boze nodig. Ook die kracht heeft Jezus. Aan de kerk in Kolosse zegt Paulus het zo:

Hij heeft ons getrokken uit de macht van de duisternis en overgezet in het Koninkrijk van de Zoon van Zijn liefde. In Hem hebben wij de verlossing, door Zijn bloed, namelijk de vergeving van de zonden.¹⁴⁹

148. Johannes 13:34, 16:33

149. Kolossenzen 1:13-14

Paulus kreeg eens van God de les: "Mijn [dat is, Gods] kracht wordt in zwakheid volbracht," dus Paulus concludeerde: "Wanneer ik zwak ben, dan ben ik machtig." Hij was blij met zwakheden "opdat de kracht van Christus in [hem] komt wonen."¹⁵⁰ Onze zwakheid is dus geen hindernis voor God, want Hij bezit alle kracht om in ons te doen wat we zelf niet kunnen. Onze ervaring van zwakheid maakt dat wij tot God bidden. Dit is precies waar het gebed dat Jezus ons leert, over gaat. Hij stelt ons in staat lief te hebben; Hij heeft ons uit het machtsgebied van de boze gehaald; Hij heeft ons in zijn Koninkrijk geplaatst; Hij vergeeft ons en Hij stelt ons in staat te vergeven; Hij doet ons overwinnen over de verzoeken. Dat allemaal omdat God alle macht heeft, terwijl wijzelf maar zwak zijn. En van Hem is ook de heerlijkheid. Wat wil dat zeggen?

De 'heerlijkheid van God' verwijst naar het vuur en de wolk die boven en in de tabernakel en later in de tempel van Salomo te zien waren. Het duidt op de overweldigende majesteit van Gods aanwezigheid bij zijn volk dat door de woestijn trok. Dezelfde God trekt ook met ons mee door onze woestijn. Johannes begint zijn evangelie met te spreken over die heerlijkheid van God, en hij wijst daarbij op Jezus:

In het begin was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God. [...] En het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond en wij

150. 2 Korinthe 12:9-10

hebben Zijn heerlijkheid gezien, een heerlijkheid als van de Eniggeborene van de Vader, vol van genade en waarheid.¹⁵¹

Als we het over de heerlijkheid van God hebben, kunnen we niet om Jezus heen. Als we ergens God overweldigende grootsheid zien, is het in Hem. En laat me een gedachte opperen die ook door Chrysostomos word genoemd:

“En de heerlijkheid”, dat wil zeggen, Hij bevrijd je niet alleen van de gevaren die je benaderen, maar Hij kan je ook bekleden met heerlijkheid. Want zoals zijn kracht groot is, is ook zijn heerlijkheid oneindig.¹⁵²

Je denkt misschien niet meteen aan jezelf als je in gebed Gods heerlijkheid noemt, bescheiden als je bent, maar bedenk dit: Als je in je gebed tot God het waagt hem Vader te noemen, ben je zijn kind. We zagen, Jezus is zijn *ontologische* kind, en wij zijn kinderen door *adoptie*. De heerlijkheid van Gods aanwezigheid is ons deel. Hij maakt ons weer mensen zoals mensen bedoeld zijn. In Psalm 8 gaat het hier over:

Wat is [...] de sterveling, dat U aan hem denkt, en de mensenzoon, dat U naar hem omziet? Toch hebt U hem weinig minder gemaakt dan de engelen en hem met eer en glorie gekroond.

151. Johannes 1:1, 14

152. John Chrysostom, *The Gospel of Matthew, Homily 19.10*; ik heb de vertaling wat geparafraseerd

U doet hem heersen over de werken van Uw handen, U hebt alles onder zijn voeten gelegd.¹⁵³

Dat de mens met 'eer en glorie' is gekroond, verwijst naar de heerlijkheid van God. Elk schepsel van God is een heenwijzing naar God, en de verlost en vernieuwde mens is dat op een heel intense manier. Je bent een tempel van Christus, van de Geest, van God: Gods heerlijkheid omhult je. Wie het Onzevader bidt, is Gods kind en deelt in de heerlijkheid van God. Aan het eind van het bidden van het Onzevader worden we dus als het ware opgetild naar onze Vader in de hemel, die ons doet participeren in zijn Koninkrijk, in zijn kracht en in zijn heerlijkheid. De doxologie gaat niet alleen over God, maar ook over onszelf. Zijn Koninkrijk en zijn kracht en zijn heerlijkheid zijn ons deel. Wat een reden voor het prijzen van God, en opnieuw het Onzevader in te zetten!

Ik heb er eerder al op gewezen dat de kracht van het Onzevader zit in het feit dat we het samen met elkaar en met Jezus bidden. Hij is onze Hogepriester bij God. Maar Hij is ook God Zelf die voor ons bidt. Dat doet bovendien ook de Heilige Geest. Als wij het even niet meer weten, als onze woorden tekort schieten, dan komt God Zelf ons te hulp:

En evenzo komt ook de Geest onze zwakheden te hulp, want wij weten niet wat wij bidden zullen zoals het behoort. De Geest Zelf echter pleit voor

153. Psalm 8:5-7

ons met onuitsprekelijke verzuchtingen. En Hij Die de harten doorzoekt, weet wat het denken van de Geest is, omdat Hij naar de wil van God voor de heiligen pleit.¹⁵⁴

Wij vinden bidden soms zo moeilijk. We weten niet goed hoe we moeten bidden. Gelukkig bidt Jezus met en voor ons, en ook de Geest van God komt ons te hulp. Ik denk dat we dit gebed dat Jezus ons aanleerde moeten beschouwen als het allerbeste hulpmiddel dat God ons geeft. Als je niet goed weet wat je moet bidden, bid dan het Onzevader, dan zit je altijd goed. Je prijst God ermee, en je bidt om de belangrijkste dingen in je bestaan en in het leven van de kerk. En door deze prachtige woorden van Jezus te bidden, ook als je hart het niet zo voelt, kan het zijn dat je hart gaat resoneren op de woorden die je uitspreekt. God vormt je hart en je gedachtenlezen als je goed luistert naar de woorden die je bid.

Een definitief antwoord op de vraag of deze doxologie nu wel of niet zo door Jezus aan zijn discipelen werden geleerd, zullen we vast nooit krijgen. Maar gepast zijn de woorden zeker. Ze werden in elk geval in de Vroege Kerk gebeden. Ze komen trouwens ook overeen met hoe joodse gebeden in die tijd vaak eindigden, en in dit geval hebben we het bijbelse voorbeeld van koning David:

154. Romeinen 8:26-27

Toen loofde David de HEERE voor de ogen van heel de gemeente. David zei: Geloofd zij U, HEERE, God van onze vader Israël, van eeuwigheid tot eeuwigheid!

Van U, HEERE, is de grootheid, de macht, de luister, de kracht en de majesteit. Want alles wat in de hemel en op de aarde is, is van U. Van U, HEERE, is het Koninkrijk, en U hebt Zich verheven tot een Hoofd boven alles.

Rijkdom en eer komen van voor Uw aangezicht, en U heerst over alles. In Uw hand is kracht en macht, in Uw hand is het om ieder groot te maken en sterk te maken.

Nu dan, o onze God, wij loven U en prijzen Uw luisterrijke Naam.¹⁵⁵

David bad dit gebed om God te danken voor de overvloedige giften die werd geschonken voor de bouw van de tempel van Salomo. Jezus lijkt met de doxologie te verwijzen naar dit gedeelte waarin David God prijst. Veel onderdelen van het Onzevader lijken samen te hangen met dit gebed van David. Het is daarom goed om bij het Onzevader aan de context van het gebed van David te denken. David bereidde het volk van God voor op de bouw van een tempel. Dat was iets nieuws in Israël. Zo leert Jezus ons te bidden alsof we, net als Israël lang geleden, onderweg zijn door de woestijn naar het beloofde land, met het uitzicht op Gods aanwezigheid - met zijn heerlijkheid

155. 1 Kronieken 29:11-13

- in de nieuwe tempel. Wie het gebed van Jezus bidt, wie een kind van de Vader is, ziet vooruit naar dat nieuwe land, naar de nieuwe hemel en de nieuwe aarde waar geen tempel meer hoeft te zijn omdat God Zelf in ons midden zal zijn. De hele wereld wordt Gods tempel. Hij krijgt de eer. Zijn Koninkrijk komt. Zijn wil zal worden gedaan, en niets anders. Op die prachtige verwachting kunnen wij van harte ons "amen" zeggen.